

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη βασισμένη στις Ειδικές και
Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Περίπτωση: Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, του Οικοτουρισμού,
και του Πολιτισμικού τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου

Γεώργιος Θ. Κωστόπουλος

Επιβλέπων καθηγητής: Τσάρτας Πάρις-Γεώργιος

Πάτρα, Μάιος 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων

Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη βασισμένη στις Ειδικές και
Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Περίπτωση: Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, του Οικοτουρισμού,
και του Πολιτισμικού τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου

Γεώργιος Θ. Κωστόπουλος

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Τσάρτας Πάρις-Γεώργιος

Καθηγητής Χαροκόπειου Πανεπιστ.

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Συν-Επιβλέπων Καθηγητης:

Σαραντάκου Ευθυμίου

Αναπλ. Καθηγ. Π.Α.Δ.Α.

Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Πάτρα, Μάιος 2026

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη εξετάζει τη συμβολή των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της περιοχής του Ναυπλίου, με έμφαση στον αγροτουρισμό, τον οικοτουρισμό και τον πολιτιστικό τουρισμό. Υιοθετήθηκε ποσοτική, διατομεακή ερευνητική προσέγγιση και χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο σε δείγμα 211 συμμετεχόντων, το οποίο περιλάμβανε τουρίστες, μόνιμους κατοίκους, επαγγελματίες του τουρισμού και δημόσιους υπαλλήλους. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με SPSS και περιέλαβε περιγραφική στατιστική, έλεγχο αξιοπιστίας, συσχετίσεις Pearson, γραμμικές παλινδρομήσεις, t-tests και ANOVA. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός επηρεάζουν θετικά και στατιστικά σημαντικά τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Παράλληλα, η φέρουσα ικανότητα και η πίεση επισκεπτών συνδέονται αρνητικά με τη βιωσιμότητα. Συμπεραίνεται ότι η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα, την τοπική οικονομία και την προστασία πολιτιστικών και φυσικών πόρων.

Λέξεις-κλειδιά: βιώσιμος τουρισμός, αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός, Ναύπλιο.

Abstract

The present study focuses on the sustainable tourism development of the region of Nafplio, and more specifically, it investigates the role of particular and alternative forms of tourism, such as agrotourism, ecotourism and cultural tourism. A quantitative approach of research was applied and the researcher employed a structured questionnaire to obtain data from 211 respondents comprising of tourists, permanent residents, tourism professionals and civil servants. SPSS was used for the analysis, which involved descriptive statistics, reliability tests, Pearson correlations, linear regressions, t-tests and ANOVA. In conclusion, the results indicated that agrotourism, ecotourism and cultural tourism has positive and statistically significant impacts on sustainable tourism development. Meanwhile, there is a negative relationship between carrying capacity and visitor pressure and sustainability. This study has concluded that diversification of the tourism product has positive effects in increasing resilience, the local economy and the preservation of cultural and natural resources.

Keywords: sustainable tourism, agrotourism, ecotourism, cultural tourism, Nafplio.

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση τους, και για την κατανόηση τους για τις ώρες που δεν ήμουν μαζί τους.

Ευχαριστώ οφείλω στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Τσάρτα Πάρη-Γεώργιο για την καθοδήγηση του, καθώς και στους ανθρώπους που με βοήθησαν με τις πληροφορίες τους (ιδιοκτήτες τουριστικών καταλυμάτων, επισκέπτες, ντόπιους).

Χωρίς την στήριξη και ενθάρυνση τους δεν θα είχε επιτευχθεί η ολοκλήρωση της.

Περιεχόμενα

<u>1</u>	<u>Εισαγωγή</u>	12
<u>1.1</u>	<u>Σημασία της Μελέτης</u>	12
<u>1.2</u>	<u>Βιώσιμος Τουρισμός και Ειδικές Μορφές Τουρισμού</u>	14
<u>1.3</u>	<u>Η Περιοχή του Ναυπλίου</u>	15
<u>1.4</u>	<u>Σκοπός της Έρευνας</u>	17
<u>1.5</u>	<u>Ερευνητικά Ερωτήματα και Υποθέσεις</u>	18
<u>2</u>	<u>Βιβλιογραφική Επισκόπηση</u>	20
<u>2.1</u>	<u>Ανάπτυξη Βιώσιμου Τουρισμού</u>	20
<u>2.2</u>	<u>Αγροτουρισμός</u>	22
<u>2.3</u>	<u>Οικοτουρισμός</u>	25
<u>2.4</u>	<u>Πολιτιστικός Τουρισμός</u>	28
<u>2.5</u>	<u>Ειδικές Μορφές Τουρισμού στη Μεσόγειο</u>	31
<u>2.6</u>	<u>Δείκτες Βιώσιμου Τουρισμού</u>	34
<u>3</u>	<u>Μεθοδολογία της Έρευνας</u>	37
<u>3.1</u>	<u>Σχεδιασμός Έρευνας</u>	37
<u>3.2</u>	<u>Πληθυσμός και Δείγμα της Έρευνας</u>	38
<u>3.3</u>	<u>Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων</u>	39
<u>3.4</u>	<u>Μέτρηση Μεταβλητών</u>	40
<u>3.5</u>	<u>Ζητήματα Αξιοπιστίας</u>	41
<u>3.6</u>	<u>Τεχνικές Ανάλυσης</u>	42
<u>4</u>	<u>Αποτελέσματα της Έρευνας</u>	43
<u>4.1</u>	<u>Αποτελέσματα Στατιστικής Ανάλυσης</u>	80
<u>4.2</u>	<u>Περιγραφικά Στατιστικά</u>	80

4.3	<u>Αξιοπιστία Κλιμάκων</u>	80
4.4	<u>Ανάλυση Συσχετίσεων</u>	80
4.5	<u>Έλεγχος Υποθέσεων</u>	80
5	<u>Συμπεράσματα και Προτάσεις</u>	82
5.1	<u>Συζήτηση</u>	82
5.2	<u>Επιπτώσεις για την Πολιτική και τον Σχεδιασμό Βιώσιμου Τουρισμού</u>	84
5.3	<u>Περιορισμοί της Μελέτης</u>	86
5.4	<u>Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνας</u>	86
	<u>Βιβλιογραφία</u>	88
	<u>Παράρτημα</u>	96
	<u>Ερωτηματολόγιο</u>	96

Κατάλογος Πινάκων

<u>Πίνακας 1 Κατανομή δείγματος ως προς το φύλο.....</u>	43
<u>Πίνακας 2 Κατανομή δείγματος ως προς την ηλικία.....</u>	44
<u>Πίνακας 3 Κατανομή δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης</u>	45
<u>Πίνακας 4 Κατανομή συμμετεχόντων ανά κατηγορία ενδιαφερόμενου μέρους.....</u>	46
<u>Πίνακας 5 Επίσκεψη στην περιοχή του Ναυπλίου τους τελευταίους 12 μήνες</u>	47
<u>Πίνακας 6 Αριθμός διανυκτερεύσεων των επισκεπτών στην περιοχή του Ναυπλίου.....</u>	48
<u>Πίνακας 7 Κύριος σκοπός επίσκεψης των τουριστών.....</u>	51
<u>Πίνακας 8 Ταξιδιωτική σύνθεση επισκεπτών.....</u>	52
<u>Πίνακας 9 Πρώτη ή επαναλαμβανόμενη επίσκεψη στην περιοχή.....</u>	53
<u>Πίνακας 10 Χρόνια διαμονής των μόνιμων κατοίκων στην περιοχή του Ναυπλίου.....</u>	54
<u>Πίνακας 11 Σχέση εργασίας με τον τουρισμό</u>	55
<u>Πίνακας 12 Περιγραφικά στατιστικά των βασικών μεταβλητών της έρευνας.....</u>	57
<u>Πίνακας 13 Έλεγχος αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου.....</u>	58
<u>Πίνακας 14 Συσχετίσεις Pearson μεταξύ των βασικών μεταβλητών</u>	59
<u>Πίνακας 15 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου.....</u>	64
<u>Πίνακας 16 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης</u>	64
<u>Πίνακας 17 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη</u>	65
<u>Πίνακας 18 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον οικοτουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου.....</u>	65
<u>Πίνακας 19 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης οικοτουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης</u>	66
<u>Πίνακας 20 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του οικοτουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη</u>	66
<u>Πίνακας 21 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον πολιτιστικό τουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου.....</u>	67

<u>Πίνακας 22 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης πολιτιστικού τουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης</u>	67
<u>Πίνακας 23 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του πολιτιστικού τουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη</u>	68
<u>Πίνακας 24 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού: Σύνοψη μοντέλου</u>	68
<u>Πίνακας 25 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και οικονομικών επιπτώσεων</u>	69
<u>Πίνακας 26 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στις οικονομικές επιπτώσεις</u>	70
<u>Πίνακας 27 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου</u>	70
<u>Πίνακας 28 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων</u>	71
<u>Πίνακας 29 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις</u>	71
<u>Πίνακας 30 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον οικοτουρισμό και εξαρτημένη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου</u>	72
<u>Πίνακας 31 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης οικοτουρισμού και περιβαλλοντικών επιπτώσεων</u>	72
<u>Πίνακας 32 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του οικοτουρισμού στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις</u>	73
<u>Πίνακας 33 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον πολιτιστικό τουρισμό και εξαρτημένη τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου</u>	73
<u>Πίνακας 34 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης πολιτιστικού τουρισμού και κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων</u>	74
<u>Πίνακας 35 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του πολιτιστικού τουρισμού στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις</u>	74
<u>Πίνακας 36 Περιγραφικά στατιστικά ομάδων για τουρίστες και μόνιμους κατοίκους</u>	75
<u>Πίνακας 37 Independent Samples t-test για διαφορές μεταξύ τουριστών και μόνιμων κατοίκων</u>	76

<u>Πίνακας 38 ANOVA για διαφορές μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων</u>	79
---	----

1 Εισαγωγή

1.1 Σημασία της Μελέτης

Ο τουρισμός έχει αναγνωριστεί εδώ και καιρό ως σημαντική κινητήρια δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την περιφερειακή ανάπτυξη, ιδίως σε προορισμούς που διαθέτουν πολιτιστική κληρονομιά, φυσικά τοπία και ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες, η ραγδαία επέκταση του μαζικού τουρισμού έχει προκαλέσει σημαντικές περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πιέσεις, συμπεριλαμβανομένης της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων, της πολιτιστικής εμπορευματοποίησης, της εποχικότητας και της άνισης κατανομής των οφελών μεταξύ των τοπικών κοινοτήτων (UNWTO, 2018). Αυτές οι προκλήσεις έχουν εντείνει τις επιστημονικές και πολιτικές συζητήσεις σχετικά με την ανάγκη αναπροσανατολισμού της τουριστικής ανάπτυξης προς πιο βιώσιμα μοντέλα που εξισορροπούν την οικονομική βιωσιμότητα με την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική ισότητα.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη βασίζεται στην ευρύτερη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία επιδιώκει να καλύψει τις παρούσες ανάγκες χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους (Ηνωμένα Έθνη, 2015). Στον τομέα του τουρισμού, οι επιταγές της βιωσιμότητας δίνουν έμφαση στην υπεύθυνη χρήση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών εξωτερικοτήτων και στην ενεργό συμμετοχή των κοινοτήτων υποδοχής στις διαδικασίες σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων (Bramwell et al., 2017). Καθώς οι προορισμοί αντιμετωπίζουν αυξανόμενες πιέσεις από την κλιματική αλλαγή, την απώλεια βιοποικιλότητας και τον υπερτουρισμό, η βιωσιμότητα έχει μετατοπιστεί από μια κανονιστική επιδίωξη σε μια στρατηγική αναγκαιότητα για μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα και ανθεκτικότητα (Gössling & Higham, 2021).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν αποκτήσει εξέχουσα θέση ως βιώσιμες οδοί προς την βιώσιμη ανάπτυξη προορισμών. Σε αντίθεση με τον συμβατικό μαζικό τουρισμό, τα εναλλακτικά μοντέλα τουρισμού χαρακτηρίζονται συνήθως από δραστηριότητες μικρότερης κλίμακας, ισχυρότερη ταυτότητα βασισμένη στον τόπο και στενότερη

αλληλεπίδραση μεταξύ των επισκεπτών και των τοπικών περιβαλλόντων και κοινοτήτων (Lane & Kastenholtz, 2015). Ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός, ειδικότερα, έχουν συζητηθεί ευρέως στη βιβλιογραφία ως μορφές τουρισμού που μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική διαφοροποίηση, να διατηρήσουν την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά και να ενισχύσουν τα τοπικά μέσα διαβίωσης όταν διαχειρίζονται κατάλληλα (Flanigan et al., 2014; Weaver, 2016).

Ο αγροτουρισμός συνδέει τις τουριστικές δραστηριότητες με την αγροτική παραγωγή και την αγροτική ζωή, προσφέροντας στους επισκέπτες βιωματική εμπλοκή, παρέχοντας παράλληλα συμπληρωματικό εισόδημα για τους αγρότες και τα αγροτικά νοικοκυριά. Ο οικοτουρισμός εστιάζει σε εμπειρίες βασισμένες στη φύση που προωθούν την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τη διατήρηση και την επισκεψιμότητα χαμηλού αντίκτυπου. Εν τω μεταξύ, ο πολιτιστικός τουρισμός αξιοποιεί υλικά και άυλα πολιτιστικά αγαθά - όπως μνημεία, παραδόσεις, γαστρονομία και τοπικές αφηγήσεις - για να δημιουργήσει ουσιαστικές εμπειρίες επισκεπτών και να ενισχύσει την πολιτιστική ταυτότητα. Συλλογικά, αυτές οι μορφές ευθυγραμμίζονται στενά με τους στόχους βιωσιμότητας, ενθαρρύνοντας τη διαχείριση των πόρων, τη συμμετοχή της κοινότητας και τα τουριστικά προϊόντα προστιθέμενης αξίας αντί για την ανάπτυξη που βασίζεται στον όγκο (Richards, 2018).

Η περιοχή της Μεσογείου, και ιδιαίτερα η Ελλάδα, παρουσιάζει ένα συναρπαστικό πλαίσιο για την εξέταση αυτών των δυναμικών. Ενώ ο τουρισμός αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της εθνικής οικονομίας, η εξάρτηση από τον εποχιακό μαζικό τουρισμό έχει αποκαλύψει διαρθρωτικές ευπάθειες και ελλείμματα βιωσιμότητας. Περιοχές με πλούσιες γεωργικές παραδόσεις, προστατευόμενες φυσικές περιοχές και πολυεπίπεδη πολιτιστική κληρονομιά διαθέτουν σημαντικό ανεκμετάλλευτο δυναμικό για την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα μελέτη υποκινείται από την ανάγκη να αξιολογηθεί εμπειρικά πώς ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού σε περιφερειακό επίπεδο. Υιοθετώντας μια ποσοτική προσέγγιση, η μελέτη επιδιώκει να παρέχει τεκμηριωμένες γνώσεις που μπορούν να ενημερώσουν τον στρατηγικό σχεδιασμό, τη διαμόρφωση πολιτικής και τις πρακτικές διαχείρισης προορισμών που προσανατολίζονται στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα.

1.2 Βιώσιμος Τουρισμός και Ειδικές Μορφές Τουρισμού

Ο βιώσιμος τουρισμός βασίζεται εννοιολογικά στο ευρύτερο παράδειγμα της βιώσιμης ανάπτυξης, ενσωματώνοντας την οικονομική αποτελεσματικότητα, την περιβαλλοντική ακεραιότητα και την κοινωνική ισότητα στον σχεδιασμό και την πρακτική του τουρισμού. Αντί να αντιπροσωπεύει μια ξεχωριστή μορφή τουρισμού, ο βιώσιμος τουρισμός αποτελεί μια προσέγγιση που μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά τουριστικά προϊόντα και τύπους προορισμών. Η κεντρική του αρχή έγκειται στη διαχείριση των τουριστικών δραστηριοτήτων με τρόπο που διατηρεί τις οικολογικές διαδικασίες, προστατεύει τους πολιτιστικούς πόρους και διασφαλίζει ότι οι τοπικές κοινότητες αποκομίζουν μακροπρόθεσμα οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη (Bramwell et al., 2017; UNWTO, 2018).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν τοποθετηθεί ολόένα και περισσότερο ως λειτουργικές οδοί μέσω των οποίων οι αρχές της βιωσιμότητας μπορούν να μεταφραστούν στην πράξη. Αυτές οι μορφές τουρισμού συνήθως έρχονται σε αντίθεση με τα μοντέλα μαζικού τουρισμού που δίνουν προτεραιότητα στον υψηλό όγκο επισκεπτών και στις τυποποιημένες εμπειρίες. Αντίθετα, δίνουν έμφαση στην ανάπτυξη μικρής κλίμακας, την τοπική ενσωμάτωση, την εμπειρική αξία και την αποδοτικότητα των πόρων, ευθυγραμμιζόμενες έτσι στενότερα με τους στόχους βιωσιμότητας (Lane & Kastenholtz, 2015). Μεταξύ των πιο ευρέως συζητημένων ειδικών μορφών στη βιβλιογραφία είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός. Ο αγροτουρισμός καταλαμβάνει ένα σημείο τομής μεταξύ τουρισμού και γεωργίας, ενσωματώνοντας τη διαμονή σε αγροκτήματα, τη συμμετοχή σε γεωργικές δραστηριότητες και την κατανάλωση τοπικών προϊόντων. Από την άποψη της βιωσιμότητας, ο αγροτουρισμός συμβάλλει στην οικονομική διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές, ενισχύει τη βιωσιμότητα της μικρής κλίμακας γεωργίας και υποστηρίζει τη διατήρηση των παραδοσιακών πρακτικών χρήσης γης (Flanigan et al., 2014). Κοινωνικά, ενθαρρύνει την αλληλεπίδραση μεταξύ οικοδεσποτών και επισκεπτών, ενισχύοντας την αμοιβαία κατανόηση και την τοπική ταυτότητα. Περιβαλλοντικά, ο αγροτουρισμός μπορεί να δώσει κίνητρα για βιώσιμες γεωργικές πρακτικές, ιδιαίτερα όταν συνδέεται με τη βιολογική παραγωγή και τη διατήρηση του τοπίου.

Ο οικοτουρισμός βασίζεται πιο ρητά στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα, καθώς ορίζεται από εμπειρίες βασισμένες στη φύση που προωθούν ενεργά τη διατήρηση, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και τον ελάχιστο οικολογικό αντίκτυπο. Συνδέεται συνήθως με προστατευόμενες περιοχές, θερμά σημεία βιοποικιλότητας και ευαίσθητα οικοσυστήματα. Εννοιολογικά, ο οικοτουρισμός ευθυγραμμίζεται έντονα με τον περιβαλλοντικό πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης, ενώ παράλληλα δημιουργεί οικονομικούς πόρους για πρωτοβουλίες διατήρησης και τοπικές κοινότητες (Weaver, 2016). Ωστόσο, η βιβλιογραφία προειδοποιεί επίσης ότι τα αποτελέσματα του οικοτουρισμού εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δομές διακυβέρνησης, τη διαχείριση των επισκεπτών και τη συμμετοχή της κοινότητας, καθώς ο κακώς σχεδιασμένος οικοτουρισμός μπορεί να αναπαράγει πολλές από τις πιέσεις που σχετίζονται με τον συμβατικό τουρισμό.

Ο πολιτιστικός τουρισμός, που περιλαμβάνει τόσο την υλική όσο και την άυλη κληρονομιά, αντιπροσωπεύει μια άλλη κρίσιμη διάσταση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Αξιοποιώντας ιστορικούς χώρους, παραδόσεις, γαστρονομία και δημιουργικές εκφράσεις, ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να ενισχύσει την πολιτιστική συνέχεια και να παρέχει κίνητρα για τη διατήρηση της κληρονομιάς (Richards, 2018). Όταν διαχειρίζεται με βιώσιμο τρόπο, υποστηρίζει τις τοπικές οικονομίες και ενισχύει την κοινωνική συνοχή. Παρ' όλα αυτά, προκύπτουν ανησυχίες για τη βιωσιμότητα σε σχέση με την αυθεντικότητα, την υπερεμπορευματοποίηση και τις άνισες σχέσεις ισχύος στην εκπροσώπηση της κληρονομιάς.

Από άποψη εννοιολογικών στοιχείων, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός δεν πρέπει να θεωρούνται ως μεμονωμένες κατηγορίες, αλλά ως συμπληρωματικά στοιχεία μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για τον βιώσιμο τουρισμό. Η συνδυασμένη ανάπτυξή τους επιτρέπει στους προορισμούς να διαφοροποιήσουν τις τουριστικές προσφορές, να μειώσουν την εποχικότητα και να καταναείμουν τα οφέλη πιο ομοιόμορφα σε επίπεδο χώρου και κοινωνικών ομάδων. Ως εκ τούτου, αυτές οι ειδικές μορφές παρέχουν ένα πρακτικό πρίσμα μέσω του οποίου οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης μπορούν να αξιολογηθούν εμπειρικά σε επίπεδο προορισμού.

1.3 Η Περιοχή του Ναυπλίου

Η περιοχή του Ναυπλίου αποτελεί μια ιστορικά και γεωγραφικά σημαντική περιοχή στη βορειοανατολική Πελοπόννησο, στην Ελλάδα, και αντιπροσωπεύει έναν ώριμο αλλά

εξελισσόμενο τουριστικό προορισμό. Το Ναύπλιο, το διοικητικό κέντρο της Αργολίδας, βρίσκεται κατά μήκος του Αργολικού Κόλπου και επωφελείται από μια στρατηγική παράκτια τοποθεσία σε συνδυασμό με την εγγύτητα σε σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, εύφορη γεωργική γη και ορεινή ενδοχώρα. Αυτή η γεωγραφική ποικιλομορφία δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για τη συνύπαρξη παράκτιων, αγροτικών και πολιτιστικών τουριστικών δραστηριοτήτων εντός μιας σχετικά συμπαγούς χωρικής ενότητας (ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

Από κοινωνικοοικονομική άποψη, η περιφερειακή οικονομία παραδοσιακά βασιζόταν στη γεωργία -ιδιαίτερα στο ελαιόλαδο, τα εσπεριδοειδή και την αμπελουργία- παράλληλα με τη δημόσια διοίκηση και το εμπόριο μικρής κλίμακας. Τις τελευταίες δεκαετίες, ο τουρισμός έχει αναδειχθεί ως κυρίαρχος οικονομικός τομέας, συμβάλλοντας σημαντικά στην απασχόληση και τη δημιουργία εισοδήματος. Ωστόσο, η τουριστική δραστηριότητα στην περιοχή παραμένει έντονα εποχιακή, με τη ζήτηση να κορυφώνεται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και να επικεντρώνεται κυρίως στον αστικό πυρήνα του Ναυπλίου (Kizos & Iosifides, 2017). Αυτή η χωρική και χρονική συγκέντρωση έχει εγείρει ανησυχίες σχετικά με τη φέρουσα ικανότητα, την πίεση στις υποδομές και την άνιση κατανομή των οικονομικών οφελών μεταξύ των παράκτιων και των εσωτερικών κοινοτήτων.

Πολιτιστικά, η περιοχή του Ναυπλίου διακρίνεται για την πολυεπίπεδη ιστορική της κληρονομιά, που περιλαμβάνει αρχαία, μεσαιωνικά, βενετσιάνικα και νεοελληνικά στοιχεία. Ως η πρώτη πρωτεύουσα του σύγχρονου ελληνικού κράτους, το Ναύπλιο φιλοξενεί ένα εκτεταμένο απόθεμα πολιτιστικών αγαθών, συμπεριλαμβανομένων οχυρώσεων, νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, μουσείων και αστικών μνημείων. Εκτός από την απτή κληρονομιά, η περιοχή διατηρεί ένα πλούσιο ρεπερτόριο άυλων πολιτιστικών στοιχείων, όπως η τοπική γαστρονομία, οι θρησκευτικές γιορτές και οι παραδοσιακές γεωργικές πρακτικές, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της τοπικής ταυτότητας (Richards, 2018). Αυτά τα χαρακτηριστικά παρέχουν μια ισχυρή βάση για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, ενώ παράλληλα απαιτούν προσεκτική διαχείριση για την αποφυγή της υπερβολικής εμπορευματοποίησης και της απώλειας αυθεντικότητας.

Η τουριστική ανάπτυξη στο Ναύπλιο ακολουθούσε ιστορικά ένα μοντέλο που επικεντρώνεται στον βραχυπρόθεσμο πολιτιστικό τουρισμό και τα ταξίδια αναψυχής, με κύριο γνώμονα τους εγχώριους επισκέπτες και τις διεθνείς αγορές μικρών αποστάσεων. Ενώ αυτό το μοντέλο έχει

αποφέρει οικονομικά οφέλη, έχει επίσης επιδεινώσει τα ζητήματα υπερπληθυσμού στο ιστορικό κέντρο και περιορισμένης διαφοροποίησης των τουριστικών προϊόντων (UNWTO, 2018). Σε απάντηση, τα τοπικά και περιφερειακά πλαίσια σχεδιασμού δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση σε βιώσιμες τουριστικές στρατηγικές που προωθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός στην αγροτική ενδοχώρα, ο οικοτουρισμός που συνδέεται με φυσικά τοπία και προστατευόμενες περιοχές, και οι θεματικές πολιτιστικές διαδρομές που εκτείνονται πέρα από τον πυρήνα της πόλης (Υπουργείο Τουρισμού, 2022).

Σε αυτό το πλαίσιο, η περιοχή του Ναυπλίου προσφέρει μια ιδιαίτερα σχετική περίπτωση για την εξέταση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που βασίζεται σε ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Ο συνδυασμός πλούσιου πολιτιστικού κεφαλαίου, ενεργών γεωργικών τοπίων και ευαίσθητων φυσικών περιβαλλόντων επιτρέπει μια εμπειρική διερεύνηση του πώς τα διαφοροποιημένα τουριστικά μοντέλα μπορούν να συμβάλουν στην ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη, την ανθεκτικότητα και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα.

1.4 Σκοπός της Έρευνας

Παρά την αυξανόμενη έμφαση στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά κενά μεταξύ των στρατηγικών προθέσεων και της πραγματικής εφαρμογής σε επίπεδο προορισμού. Ενώ τα πλαίσια πολιτικής αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο τη σημασία της βιωσιμότητας, η τουριστική ανάπτυξη σε πολλούς ώριμους προορισμούς συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από χωρική συγκέντρωση, εποχικότητα και περιορισμένη ενσωμάτωση περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραμέτρων στις διαδικασίες σχεδιασμού (Bramwell et al., 2017; UNWTO, 2018). Αυτές οι προκλήσεις είναι ιδιαίτερα εμφανείς σε προορισμούς όπου τα μοντέλα μαζικού τουρισμού συνυπάρχουν με υποαξιοποιημένους αγροτικούς, πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους.

Ένα κεντρικό ερευνητικό πρόβλημα αφορά την περιορισμένη εμπειρική αξιολόγηση του πώς οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού συμβάλλουν στα αποτελέσματα της αειφόρου ανάπτυξης σε συγκεκριμένα περιφερειακά πλαίσια. Παρόλο που ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός προωθούνται συχνά ως εγγενώς βιώσιμοι, η βιβλιογραφία υπογραμμίζει την έλλειψη ποσοτικών στοιχείων που να αξιολογούν τις πραγματικές

οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους σε επίπεδο προορισμού (Weaver, 2016; Lane & Kastenholtz, 2015). Οι υπάρχουσες μελέτες συχνά βασίζονται σε ποιοτικές προσεγγίσεις ή περιγραφικές αναλύσεις, οι οποίες, αν και πολύτιμες, παρέχουν περιορισμένη ικανότητα για τη μέτρηση των σχέσεων, τον έλεγχο υποθέσεων ή την ενημέρωση πολιτικών αποφάσεων που βασίζονται σε στοιχεία. Επιπλέον, ο σχεδιασμός βιώσιμου τουρισμού συχνά υποφέρει από ανεπαρκή ενσωμάτωση των αντιλήψεων των ενδιαφερόμενων μερών, ιδίως εκείνων των επισκεπτών και των κατοίκων της περιοχής, σε επίσημα πλαίσια αξιολόγησης. Η απουσία τυποποιημένων δεικτών και συγκρίσιμων μετρήσεων περιπλέκει την αξιολόγηση της απόδοσης της βιωσιμότητας και αποκρύπτει τους συμβιβασμούς μεταξύ διαφορετικών αναπτυξιακών προτεραιοτήτων (Bramwell et al., 2017). Σε περιοχές όπως το Ναύπλιο, όπου η τουριστική πίεση συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένες περιοχές και εποχές, αυτά τα κενά εμποδίζουν τη διαμόρφωση συνεκτικών στρατηγικών που στοχεύουν στη διαφοροποίηση, την ανθεκτικότητα και την ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη.

Απαντώντας σε αυτές τις προκλήσεις, ο πρωταρχικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει εμπειρικά τον ρόλο του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού στην προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο. Χρησιμοποιώντας ένα ποσοτικό ερευνητικό σχέδιο, η μελέτη στοχεύει στη μέτρηση των αντιλήψεων και των επιπτώσεων σε όλες τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις της βιωσιμότητας. Οι δευτερεύοντες στόχοι περιλαμβάνουν τον εντοπισμό στατιστικά σημαντικών σχέσεων μεταξύ εναλλακτικών μορφών τουρισμού και αποτελεσμάτων βιωσιμότητας, την αξιολόγηση των διακυμάνσεων στις αντιλήψεις των ενδιαφερόμενων μερών και τη δημιουργία συστάσεων βασισμένων σε τεκμήρια για την υποστήριξη πιο αποτελεσματικού και ευαίσθητου στο περιβάλλον σχεδιασμού τουρισμού. Αντιμετωπίζοντας αυτούς τους στόχους, η μελέτη επιδιώκει να συμβάλει τόσο στον ακαδημαϊκό διάλογο όσο και στην πρακτική χάραξη πολιτικής στην βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

1.5 Ερευνητικά Ερωτήματα και Υποθέσεις

Η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και υποθέσεων βασίζεται σε καθιερωμένα ποσοτικά πλαίσια για τη μέτρηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και των επιπτώσεων στον τουρισμό.

Προηγούμενη εμπειρική έρευνα έχει δείξει ότι η βιωσιμότητα στον τουρισμό μπορεί να υλοποιηθεί μέσω μετρήσιμων οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών δεικτών, επιτρέποντας τον έλεγχο υποθέσεων χρησιμοποιώντας πολυμεταβλητές στατιστικές τεχνικές (Κο, 2005; Tyrrell et al., 2013). Επιπλέον, η βιβλιογραφία τονίζει ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συμβάλλουν διαφορετικά στις διαστάσεις της βιωσιμότητας, αντί να παράγουν ομοιόμορφα αποτελέσματα σε όλους τους πυλώνες (Choi & Sirakaya, 2006).

Κατά συνέπεια, το πρώτο ερευνητικό ερώτημα εξετάζει τη συμβολή των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στα αποτελέσματα της βιωσιμότητας:

ΕΕ 1: Ποια είναι η σχέση μεταξύ της ανάπτυξης του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού και της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή του Ναυπλίου;

Με βάση τη θεωρία διαφοροποίησης και μέτρησης βιωσιμότητας, προτείνεται η ακόλουθη υπόθεση:

H1: Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού έχει στατιστικά σημαντική θετική επίδραση στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη (Κο, 2005; Tyrrell et al., 2013).

Αναγνωρίζοντας ότι διαφορετικές μορφές τουρισμού δίνουν έμφαση σε ξεχωριστές διαστάσεις βιωσιμότητας, η μελέτη διερευνά περαιτέρω τις διαφοροποιημένες επιπτώσεις:

ΕΕ 2: Διαφέρουν ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός ως προς τις αντιληπτές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις τους;

Έτσι, διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

H2: Ο αγροτουρισμός σχετίζεται θετικά με δείκτες οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας (Choi & Sirakaya, 2006).

H3: Ο οικοτουρισμός σχετίζεται θετικά με δείκτες περιβαλλοντικής βιωσιμότητας (Tyrrell et al., 2013).

H4: Ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται θετικά με την κοινωνική βιωσιμότητα και τα αποτελέσματα διατήρησης πολιτιστικών αγαθών (Nunkoo & Ramkissoon, 2011).

Τέλος, ενσωματώνεται η αξιολόγηση με βάση τα ενδιαφερόμενα μέρη:

ΕΕ 3: Υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις για τη βιωσιμότητα μεταξύ των τουριστών και των κατοίκων της περιοχής;

H5: Οι αντιλήψεις για τη βιωσιμότητα διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων (Nunkoo & Ramkissoon, 2011).

2 Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1 Ανάπτυξη Βιώσιμου Τουρισμού

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη βασίζεται θεωρητικά στο ευρύτερο παράδειγμα της βιώσιμης ανάπτυξης, το οποίο βασίζεται στην ισορροπημένη ενσωμάτωση τριών αλληλεξαρτώμενων πυλώνων: οικονομική βιωσιμότητα, προστασία του περιβάλλοντος και κοινωνική ισότητα. Στις μελέτες του τουρισμού, αυτοί οι πυλώνες έχουν υιοθετηθεί ευρέως ως αναλυτικό πλαίσιο για την αξιολόγηση της απόδοσης των προορισμών και των μακροπρόθεσμων αναπτυξιακών τροχιών (Sharpley, 2000; Saarinen, 2006). Η οικονομική βιωσιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα του τουρισμού να δημιουργεί σταθερό εισόδημα, απασχόληση και τοπική δημιουργία αξίας χωρίς να ενισχύει την εξάρτηση ή την ευαλωτότητα. Η περιβαλλοντική βιωσιμότητα δίνει έμφαση στη διατήρηση των φυσικών πόρων, των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας, ενώ η κοινωνική βιωσιμότητα εστιάζει στην κοινωνική συνοχή, την πολιτιστική ακεραιότητα και την δίκαιη κατανομή των οφελών εντός των κοινοτήτων υποδοχής.

Μία από τις πρώτες και πιο σημαντικές έννοιες που σχετίζονται με τον βιώσιμο τουρισμό είναι αυτή της φέρουσας ικανότητας. Προερχόμενη από τις οικολογικές επιστήμες, η φέρουσα ικανότητα προσαρμόστηκε στον τουρισμό για να περιγράψει το μέγιστο επίπεδο χρήσης από τους επισκέπτες που μπορεί να φιλοξενήσει ένας προορισμός χωρίς να προκαλέσει απαράδεκτη περιβαλλοντική υποβάθμιση, οικονομική στρέβλωση ή κοινωνική σύγκρουση (Butler, 1980). Η φέρουσα ικανότητα του τουρισμού περιλαμβάνει πολλαπλές διαστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών, περιβαλλοντικών, κοινωνικών και ψυχολογικών ορίων. Ενώ οι πρώτες εφαρμογές επιδίωκαν να ορίσουν σταθερά αριθμητικά όρια, η σύγχρονη ακαδημαϊκή έρευνα αναγνωρίζει τη

φέρουσα ικανότητα ως μια δυναμική και εξαρτώμενη από το περιβάλλον έννοια, η οποία διαμορφώνεται από τις πρακτικές διαχείρισης, τη συμπεριφορά των επισκεπτών και την τεχνολογική προσαρμογή (McCool & Lime, 2001). Ως εκ τούτου, η φέρουσα ικανότητα θεωρείται ολοένα και περισσότερο όχι ως στατικός περιορισμός αλλά ως εργαλείο σχεδιασμού που ενημερώνει για την προσαρμοστική διαχείριση και τη βιώσιμη διακυβέρνηση προορισμών.

Στενά συνδεδεμένη με τη φέρουσα ικανότητα είναι η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών, η οποία παρέχει μια κανονιστική και αναλυτική βάση για τον συμμετοχικό σχεδιασμό τουρισμού. Η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών υποστηρίζει ότι τα βιώσιμα αποτελέσματα είναι πιο πιθανά όταν τα συμφέροντα και οι προοπτικές όλων των σχετικών φορέων - όπως οι τοπικοί κάτοικοι, οι επιχειρήσεις, οι τουρίστες, οι δημόσιες αρχές και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών - λαμβάνονται υπόψη στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Freeman, 1984). Στο πλαίσιο του τουρισμού, η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών είναι κρίσιμη για τον μετριασμό των συγκρούσεων, την ενίσχυση της νομιμότητας και την ενίσχυση της κοινής ευθύνης για τη διαχείριση των πόρων (Byrd, 2007). Η εμπειρική έρευνα έχει δείξει ότι οι προορισμοί που χαρακτηρίζονται από συμπεριληπτικές δομές διακυβέρνησης και τη συνεργασία των ενδιαφερόμενων μερών τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής αποδοχής και μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας (Aas et al., 2005). Κατά συνέπεια, η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών στηρίζει πολλά σύγχρονα μοντέλα και πλαίσια πολιτικής βιώσιμου τουρισμού.

Μια άλλη κεντρική θεωρητική δομή είναι η ανθεκτικότητα του προορισμού, η οποία έχει αποκτήσει εξέχουσα θέση ως απάντηση στην αυξανόμενη αβεβαιότητα και τους συστημικούς κραδασμούς που επηρεάζουν τα τουριστικά συστήματα, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών κρίσεων, της κλιματικής αλλαγής και των παγκόσμιων έκτακτων αναγκών στον τομέα της υγείας. Η ανθεκτικότητα του προορισμού αναφέρεται στην ικανότητα ενός τουριστικού συστήματος να απορροφά τις διαταραχές, να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να αναδιοργανώνεται διατηρώντας παράλληλα τις βασικές λειτουργίες και την ταυτότητά του (Hall et al., 2018). Από την άποψη της βιωσιμότητας, η ανθεκτικότητα συμπληρώνει τις παραδοσιακές προσεγγίσεις που επικεντρώνονται στον αντίκτυπο, δίνοντας έμφαση στην προσαρμοστικότητα, τη μάθηση και τη διαφοροποίηση. Οι προορισμοί που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό σε μονοπολιτισμικά μοντέλα τουρισμού είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε εξωτερικούς κραδασμούς, ενώ

οι διαφοροποιημένοι προορισμοί που ενσωματώνουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού βρίσκονται σε καλύτερη θέση για να ανταποκριθούν στις διαταραχές και να διατηρήσουν την ανάπτυξη με την πάροδο του χρόνου (Lew, 2014).

Είναι σημαντικό ότι αυτά τα θεωρητικά θεμέλια είναι αλληλένδετα και όχι διακριτά. Η φέρουσα ικανότητα καθορίζει τα περιβαλλοντικά όρια εντός των οποίων μπορούν να επιδιωχθούν οι οικονομικοί και κοινωνικοί στόχοι, ενώ η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών παρέχει τους μηχανισμούς διακυβέρνησης που είναι απαραίτητοι για τη διαπραγμάτευση συμβιβασμών μεταξύ ανταγωνιστικών συμφερόντων. Η ανθεκτικότητα του προορισμού, με τη σειρά της, αντικατοπτρίζει το αποτέλεσμα της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των αρχών βιωσιμότητας στις διαδικασίες σχεδιασμού και διαχείρισης. Μαζί, αυτά τα πλαίσια μετατοπίζουν τον βιώσιμο τουρισμό από μια στατική τελική κατάσταση σε μια συνεχή, προσαρμοστική διαδικασία που διαμορφώνεται από το πλαίσιο, τη συμμετοχή και το μακροπρόθεσμο όραμα.

Στη σύγχρονη τουριστική έρευνα, η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη νοείται επομένως όχι απλώς ως ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων, αλλά ως μια στρατηγική προσέγγιση που ευθυγραμμίζει τη διαχείριση των πόρων, την συμπεριληπτική διακυβέρνηση και την προσαρμοστική ικανότητα. Αυτή η θεωρητική σύνθεση παρέχει την αναλυτική βάση για την εμπειρική εξέταση του τρόπου με τον οποίο οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού συμβάλλουν στα αποτελέσματα βιώσιμης ανάπτυξης σε επίπεδο προορισμού, ιδίως σε περιοχές που αντιμετωπίζουν πιέσεις από την εποχικότητα, τη συγκέντρωση και τη διαρθρωτική εξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό.

2.2 Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός έχει αναδειχθεί σε σημαντικό στοιχείο της εναλλακτικής και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα σε αγροτικές περιοχές που επιδιώκουν να διαφοροποιήσουν την οικονομική τους βάση και να ενισχύσουν την τοπική ανθεκτικότητα. Εννοιολογικά, ο αγροτουρισμός αναφέρεται σε τουριστικές δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα με την αγροτική παραγωγή και την αγροτική ζωή, όπου οι επισκέπτες βιώνουν τη λειτουργία ενεργών αγροκτημάτων, τα τοπικά διατροφικά συστήματα και τις παραδοσιακές πρακτικές (Phillip et al., 2010). Σε αντίθεση με τον ευρύτερο αγροτικό τουρισμό, ο αγροτουρισμός εντάσσεται ειδικά σε ενεργά αγροτικά περιβάλλοντα και συνήθως περιλαμβάνει άμεση σύνδεση μεταξύ επισκεπτών και

αγροτικών δραστηριοτήτων. Αυτή η ενσωμάτωση του τουρισμού με τη γεωργία τοποθετεί τον αγροτουρισμό στο σημείο τομής της πρωτογενούς παραγωγής και της παροχής υπηρεσιών, δημιουργώντας υβριδικά οικονομικά μοντέλα που υποστηρίζουν την πολυλειτουργική αγροτική ανάπτυξη.

Από θεωρητική σκοπιά, ο αγροτουρισμός συνδέεται στενά με την έννοια της πολυλειτουργικής γεωργίας, η οποία αναγνωρίζει ότι τα αγροκτήματα μπορούν να παράγουν όχι μόνο τρόφιμα και πρώτες ύλες, αλλά και περιβαλλοντικές, πολιτιστικές και αναψυχικές υπηρεσίες (Wilson, 2007). Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, η πολυλειτουργικότητα έχει προωθηθεί ενεργά μέσω πολιτικών αγροτικής ανάπτυξης που αποσκοπούν στην ενίσχυση της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων, στη διατήρηση του τοπίου και στη στήριξη της κοινοτικής συνοχής (European Commission, 2013). Ο αγροτουρισμός αποτελεί μία από τις πιο απτές εκφράσεις αυτής της μετάβασης προς την πολυλειτουργικότητα, επιτρέποντας στους αγρότες να διαφοροποιούν τις πηγές εισοδήματός τους διατηρώντας παράλληλα την αγροτική παραγωγή. Η διαφοροποίηση μειώνει την εξάρτηση από ασταθείς αγορές αγροτικών προϊόντων και ενισχύει την οικονομική σταθερότητα των νοικοκυριών, ιδιαίτερα στις μικρές και μεσαίες εκμεταλλεύσεις (Barbieri & Mahoney, 2009).

Η εμπειρική έρευνα καταδεικνύει σταθερά ότι η οικονομική διαφοροποίηση αποτελεί κεντρικό κίνητρο για τους αγρότες που στρέφονται στον αγροτουρισμό. Οι Barbieri και Mahoney (2009), στη μελέτη τους σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις των ΗΠΑ, διαπίστωσαν ότι η σταθεροποίηση του εισοδήματος, η μείωση του κινδύνου και η βελτίωση των ταμειακών ροών ήταν βασικοί λόγοι υιοθέτησης τουριστικών δραστηριοτήτων. Παρομοίως, οι McGehee και Kim (2004) παρατήρησαν ότι η διατήρηση του τρόπου ζωής και η οικονομική επιβίωση συνιστούσαν αλληλένδετα κίνητρα, ιδιαίτερα στις οικογενειακές εκμεταλλεύσεις. Μέσω της δημιουργίας συμπληρωματικού εισοδήματος από τη διαμονή, τις ξεναγήσεις σε αγροκτήματα, τις γευσιγνωσίες και τις βιωματικές δραστηριότητες, ο αγροτουρισμός ενισχύει τη βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων και συμβάλλει σε τοπικούς οικονομικούς πολλαπλασιαστές. Τα οφέλη αυτά δεν περιορίζονται σε μεμονωμένες εκμεταλλεύσεις αλλά επεκτείνονται στις αγροτικές κοινότητες, όπου η αυξημένη δαπάνη των επισκεπτών στηρίζει τοπικούς προμηθευτές, τεχνίτες και παρόχους υπηρεσιών.

Πέρα από τα οικονομικά αποτελέσματα, ο αγροτουρισμός συμβάλλει σε ευρύτερους στόχους αγροτικής ανάπτυξης. Πολλές αγροτικές περιοχές στην Ευρώπη και στη Μεσόγειο έχουν

αντιμετωπίσει δημογραφική συρρίκνωση, μετανάστευση νέων και αναδιάρθρωση της γεωργίας. Ο αγροτουρισμός προσφέρει ευκαιρίες τοπικής ανάπτυξης αξιοποιώντας τα τοπικά τοπία, τις παραδόσεις και τη γαστρονομική κληρονομιά (Lane & Kastenholtz, 2015). Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η εδαφική ταυτότητα και η ελκυστικότητα της υπαίθρου τόσο ως τόπου διαβίωσης όσο και ως προορισμού επίσκεψης. Μελέτες στη Νότια Ευρώπη υποδεικνύουν ότι ο τουρισμός σε αγροκτήματα μπορεί να διαδραματίσει ρόλο στην αναζωογόνηση περιφερειακών περιοχών, ενθαρρύνοντας την επιχειρηματικότητα και κινητοποιώντας επενδύσεις σε υποδομές και στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Sonnino, 2004).

Η συμμετοχή των αγροτών αποτελεί καθοριστικό παράγοντα επιτυχίας και βιωσιμότητας του αγροτουρισμού. Σε αντίθεση με εξωγενώς επιβαλλόμενα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης, ο αγροτουρισμός συνήθως ξεκινά και διαχειρίζεται από τους ίδιους τους αγρότες, γεγονός που ενισχύει την τοπική ιδιοκτησία και τον έλεγχο των τουριστικών διαδικασιών. Αυτή η συμμετοχική διάσταση ευθυγραμμίζεται με προσεγγίσεις βιώσιμης ανάπτυξης που βασίζονται στη θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών, όπου η κοινοτική εμπλοκή ενισχύει τη νομιμοποίηση και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα (Byrd, 2007). Ωστόσο, η συμμετοχή απαιτεί νέες δεξιότητες, όπως μάρκετινγκ, φιλοξενία και συμμόρφωση με κανονιστικά πλαίσια. Οι McGehee et al. (2007) επισημαίνουν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο και η δικτύωση μεταξύ αγροτών επηρεάζουν σημαντικά την επιτυχία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων, καθώς η συνεργασία διευκολύνει την ανταλλαγή γνώσης και τη συλλογική προβολή.

Τα περιβαλλοντικά αποτελέσματα αποτελούν επίσης σημαντική διάσταση του αγροτουρισμού. Δεδομένου ότι οι δραστηριότητες αναπτύσσονται σε αγροτικά τοπία, ο αγροτουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως κίνητρο για περιβαλλοντικά υπεύθυνα διαχειρίσιμα της γης. Οι εκμεταλλεύσεις που ενσωματώνουν τουρισμό συχνά επενδύουν στη βελτίωση της αισθητικής του τοπίου, στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και στην εφαρμογή παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών για την ενίσχυση της ελκυστικότητας προς τους επισκέπτες (Barbieri, 2013). Επιπλέον, οι βραχείες αλυσίδες εφοδιασμού και οι άμεσες πωλήσεις μειώνουν τις μεταφορές και ενισχύουν τα τοπικά διατροφικά συστήματα. Παρ' όλα αυτά, τα θετικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα δεν είναι δεδομένα. Ο κακώς σχεδιασμένος αγροτουρισμός μπορεί να αυξήσει την κατανάλωση πόρων, την κυκλοφορία και την περιβαλλοντική πίεση. Επομένως, ο αποτελεσματικός σχεδιασμός και η

συμμόρφωση με περιβαλλοντικά πρότυπα είναι απαραίτητα ώστε ο αγροτουρισμός να ενισχύει και όχι να υπονομεύει τους στόχους βιωσιμότητας.

Τέλος, ο αγροτουρισμός ενισχύει και τη κοινωνικοπολιτισμική βιωσιμότητα, ενδυναμώνοντας τους δεσμούς μεταξύ αστικών καταναλωτών και αγροτικών παραγωγών. Βιωματικές δραστηριότητες, όπως η συγκομιδή, τα εργαστήρια μαγειρικής και η συμμετοχή σε εποχιακά αγροτικά έθιμα, διευκολύνουν τη μεταφορά γνώσης και την εκτίμηση της αγροτικής κληρονομιάς (Phillip et al., 2010). Αυτή η αλληλεπίδραση μπορεί να ενισχύσει την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις προκλήσεις της γεωργίας και να προωθήσει πιο υπεύθυνα καταναλωτικά πρότυπα. Σε περιοχές με έντονη γαστρονομική ταυτότητα, ο αγροτουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση παραδοσιακών διατροφικών πρακτικών και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, ενισχύοντας τη πολιτισμική συνέχεια και τη διαγενεακή μετάδοση (Sonnino, 2004).

Συμπεραίνεται ότι ο αγροτουρισμός συνιστά ένα πολυλειτουργικό αναπτυξιακό μοντέλο που ενσωματώνει την οικονομική διαφοροποίηση, την αγροτική αναζωογόνηση, τη συμμετοχή των αγροτών και την περιβαλλοντική διαχείριση. Τα αποτελέσματα βιωσιμότητάς του εξαρτώνται από τα τοπικά συστήματα διακυβέρνησης, τη θέση του στην αγορά και την ικανότητα των αγροτών να ισορροπούν μεταξύ αγροτικής παραγωγής και παροχής τουριστικών υπηρεσιών. Όταν εντάσσεται στρατηγικά στον περιφερειακό σχεδιασμό, ο αγροτουρισμός μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, διαχέοντας τα οφέλη πιο ισόρροπα στις αγροτικές περιοχές, ενισχύοντας τις τοπικές οικονομίες και προστατεύοντας πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς πόρους.

2.3 Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός αναγνωρίζεται ευρέως ως μία από τις μορφές τουρισμού που προσανατολίζονται πιο άμεσα προς τη βιωσιμότητα. Αναπτύχθηκε ως απάντηση στις αυξανόμενες περιβαλλοντικές ανησυχίες και στην κριτική που ασκήθηκε στο μαζικό τουρισμό για το οικολογικό του αποτύπωμα, ιδιαίτερα σε ευαίσθητες φυσικές περιοχές. Εννοιολογικά, ο οικοτουρισμός ορίζεται συνήθως ως υπεύθυνο ταξίδι σε φυσικές περιοχές που συμβάλλει στη διατήρηση του περιβάλλοντος, στηρίζει την ευημερία των τοπικών κοινοτήτων και περιλαμβάνει ερμηνεία και

εκπαίδευση (The International Ecotourism Society [TIES], 2015). Ο ορισμός αυτός αναδεικνύει τρεις αλληλένδετους πυλώνες: τη διατήρηση, το όφελος της κοινότητας και την περιβαλλοντική μάθηση. Σε αντίθεση με τον συμβατικό τουρισμό φύσης, ο οικοτουρισμός ενσωματώνει ρητά στόχους περιβαλλοντικής διαχείρισης στον βασικό επιχειρησιακό του σχεδιασμό (Weaver, 2001).

Από την οπτική της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, η διατήρηση αποτελεί τον κεντρικό κανονιστικό στόχο του οικοτουρισμού. Οι προστατευόμενες περιοχές, οι περιοχές υψηλής βιοποικιλότητας και τα οικολογικά ευαίσθητα τοπία συχνά εξαρτώνται από τα έσοδα που προέρχονται από τον τουρισμό για τη χρηματοδότηση δράσεων διατήρησης, συστημάτων παρακολούθησης και τοπικής απασχόλησης (Buckley, 2012). Εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι τα εισιτήρια εισόδου, οι συμβάσεις παραχώρησης και οι τουριστικοί φόροι μπορούν να αποτελέσουν σημαντικές πηγές χρηματοδότησης για τη διαχείριση εθνικών πάρκων και την προστασία οικοτόπων, όταν εφαρμόζονται αποτελεσματικά (Eagles, McCool, & Haynes, 2002). Ωστόσο, τα αποτελέσματα διατήρησης εξαρτώνται από την ύπαρξη ισχυρών δομών διακυβέρνησης. Χωρίς κατάλληλα όρια στον αριθμό επισκεπτών, συστήματα ζωνοποίησης και μηχανισμούς παρακολούθησης επιπτώσεων, ο οικοτουρισμός μπορεί να οδηγήσει σε υποβάθμιση οικοτόπων, όχληση άγριας ζωής και υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων (Buckley, 2011).

Η συμπεριφορά των επισκεπτών αποτελεί καθοριστικό διαμεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και των περιβαλλοντικών του αποτελεσμάτων. Το οικολογικό αποτύπωμα των τουριστικών δραστηριοτήτων δεν εξαρτάται μόνο από τις υποδομές και τα κανονιστικά πλαίσια, αλλά και από τη συμπεριφορά των ίδιων των τουριστών. Έρευνες στον τομέα της περιβαλλοντικής ψυχολογίας καταδεικνύουν ότι η ερμηνεία, οι οργανωμένες ξεναγήσεις και οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μπορούν να επηρεάσουν θετικά τις φιλοπεριβαλλοντικές στάσεις και συμπεριφορές των επισκεπτών (Ballantyne, Packer, & Sutherland, 2011). Οι Powell και Ham (2008) διαπίστωσαν ότι καλά σχεδιασμένα προγράμματα ερμηνείας σε προστατευόμενες περιοχές αύξησαν σημαντικά τη γνώση των επισκεπτών για το περιβάλλον και τις προθέσεις τους για συμπεριφορές διατήρησης. Τα ευρήματα αυτά υπογραμμίζουν ότι ο οικοτουρισμός δεν περιορίζεται στην παθητική επαφή με τη φύση, αλλά επιδιώκει την καλλιέργεια περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και υπευθυνότητας.

Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση αποτελεί ταυτόχρονα αποτέλεσμα και λειτουργικό μηχανισμό του οικοτουρισμού. Μέσα από βιωματική μάθηση, ξεναγήσεις και αλληλεπίδραση με τοπικές πρωτοβουλίες διατήρησης, οι επισκέπτες ενδέχεται να αναπτύξουν ισχυρότερη εκτίμηση για τη βιοποικιλότητα και την ευθραυστότητα των οικοσυστημάτων. Η ευαισθητοποίηση αυτή μπορεί να μεταφραστεί σε υποστήριξη πολιτικών διατήρησης και βιώσιμων πρακτικών και πέρα από το συγκεκριμένο προορισμό (Ardoin, Schuh, & Gould, 2012). Παρ' όλα αυτά, η μετασχηματιστική δυναμική του οικοτουρισμού δεν πρέπει να υπερεκτιμάται. Η αλλαγή συμπεριφοράς επηρεάζεται από πολλαπλούς παράγοντες, όπως οι προϋπάρχουσες αξίες, το πολιτισμικό υπόβαθρο και οι συγκυριακοί περιορισμοί. Για τον λόγο αυτό, οι στρατηγικές διαχείρισης προορισμών οφείλουν να συνδυάζουν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις με δομικά μέτρα, όπως αποτελεσματικά συστήματα διαχείρισης απορριμμάτων, ελεγχόμενη πρόσβαση και αυστηρά περιβαλλοντικά πρότυπα.

Η διαχείριση του προορισμού διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ευθυγράμμιση του οικοτουρισμού με τις αρχές της βιωσιμότητας. Η αποτελεσματική διαχείριση περιλαμβάνει εργαλεία σχεδιασμού, όπως εκτιμήσεις φέρουσας ικανότητας, στρατηγικές διασποράς επισκεπτών, μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και συστήματα προσαρμοστικής παρακολούθησης (Eagles et al., 2002). Η ζωνοποίηση εφαρμόζεται συχνά σε προστατευόμενες περιοχές για την εξισορρόπηση των στόχων διατήρησης με τη χρήση αναψυχής, διαχωρίζοντας ζώνες αυστηρής προστασίας από ζώνες ελεγχόμενης πρόσβασης. Επιπλέον, τα συστήματα πιστοποίησης και τα οικολογικά σήματα αποτελούν μηχανισμούς αγοράς που ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις να υιοθετούν περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές (Black & Crabtree, 2007). Τα εθελοντικά αυτά εργαλεία λειτουργούν συμπληρωματικά προς τα θεσμικά κανονιστικά πλαίσια, ενισχύοντας τη συμμόρφωση πέρα από τις ελάχιστες νομικές απαιτήσεις.

Τα κανονιστικά πλαίσια σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο διαμορφώνουν περαιτέρω την ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Η περιβαλλοντική νομοθεσία, τα σχέδια διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και οι ρυθμίσεις χρήσεων γης καθορίζουν τις επιτρεπόμενες δραστηριότητες και τις προδιαγραφές υποδομών. Στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, το δίκτυο Natura 2000 και οι σχετικές οδηγίες θεσπίζουν νομικές υποχρεώσεις για την προστασία οικοτόπων που επηρεάζουν άμεσα τον τουριστικό σχεδιασμό (European Environment Agency, 2020). Η

συμμόρφωση με τα πλαίσια αυτά διασφαλίζει ότι οι πρωτοβουλίες οικοτουρισμού ευθυγραμμίζονται με ευρύτερους στόχους διατήρησης. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα των ρυθμίσεων εξαρτάται από την ικανότητα εφαρμογής, τον συντονισμό μεταξύ φορέων και τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών.

Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας αποτελεί επίσης βασικό στοιχείο βιώσιμης διακυβέρνησης στον οικοτουρισμό. Οι τοπικές κοινότητες συχνά λειτουργούν ως διαχειριστές φυσικών πόρων και πάροχοι οικοτουριστικών υπηρεσιών. Οι συμπεριληπτικές προσεγγίσεις διαχείρισης ενισχύουν τη νομιμοποίηση, μειώνουν τις συγκρούσεις και διασφαλίζουν δικαιότερη κατανομή των οφελών (Stronza, Hunt, & Fitzgerald, 2019). Όταν οι κοινότητες αντιλαμβάνονται απτά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη από τον οικοτουρισμό, αυξάνεται η υποστήριξη προς τα μέτρα διατήρησης. Αντίθετα, αποκλειστικές μορφές διακυβέρνησης ή άνιση κατανομή ωφελειών μπορούν να υπονομεύσουν τους στόχους διατήρησης και να προκαλέσουν αντιδράσεις.

2.4 Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί μία από τις πλέον καθιερωμένες και δυναμικές μορφές ειδικού ενδιαφέροντος στον τουρισμό, βασισμένη στην κατανάλωση και την εμπειρία υλικών και άυλων πολιτιστικών πόρων. Περιλαμβάνει επισκέψεις σε μνημεία, μουσεία, ιστορικές πόλεις, αρχαιολογικούς χώρους, φεστιβάλ, γαστρονομία και δημιουργικές βιομηχανίες, καθώς και συμμετοχή σε καθημερινές πολιτιστικές πρακτικές και τοπικούς τρόπους ζωής (Richards, 2018). Καθώς οι προορισμοί επιδιώκουν όλο και περισσότερο να διαφοροποιηθούν σε ένα ανταγωνιστικό τουριστικό περιβάλλον, η ανάπτυξη που βασίζεται στην πολιτιστική κληρονομιά έχει καταστεί στρατηγική επιλογή για την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων και την ενίσχυση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Η υλική πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί τη χειροπιαστή διάσταση του πολιτιστικού τουρισμού και περιλαμβάνει το δομημένο περιβάλλον, όπως ιστορικά κτίρια, οχυρώσεις, θρησκευτικούς χώρους και αρχαιολογικά κατάλοιπα. Τα στοιχεία αυτά λειτουργούν συχνά ως βασικά σημεία αναφοράς που οργανώνουν τις ροές επισκεπτών και διαμορφώνουν την εικόνα του προορισμού. Η διατήρηση και η προσαρμοστική επανάχρηση ιστορικών χώρων μπορούν να δημιουργήσουν σημαντικά οικονομικά οφέλη, όπως δημιουργία θέσεων εργασίας, αστική αναζωογόνηση και

αύξηση αξιών ακινήτων (Ashworth & Tunbridge, 2000). Ωστόσο, η διαχείριση της υλικής κληρονομιάς απαιτεί λεπτή ισορροπία μεταξύ προστασίας και τουριστικής αξιοποίησης. Η υπερβολική επισκεψιμότητα μπορεί να οδηγήσει σε φθορά, συμφόρηση και οπτική υποβάθμιση, υπονομεύοντας τους ίδιους τους πόρους που προσελκύουν επισκέπτες (Timothy & Boyd, 2003). Κατά συνέπεια, η τουριστική ανάπτυξη που βασίζεται στην κληρονομιά απαιτεί κανονιστικά πλαίσια, πρότυπα διατήρησης και στρατηγικές διαχείρισης επισκεπτών που να ευθυγραμμίζονται με μακροπρόθεσμους στόχους βιωσιμότητας.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά, αντίθετα, αφορά πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και δεξιότητες που μεταδίδονται από γενιά σε γενιά, όπως προφορικές παραδόσεις, παραστατικές τέχνες, τελετουργίες, γαστρονομία και χειροτεχνία. Η αναγνώριση της άυλης κληρονομιάς ως θεμελιώδους στοιχείου πολιτιστικής ταυτότητας έχει ενισχυθεί μέσω διεθνών πλαισίων, όπως η Σύμβαση της UNESCO για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO, 2003). Στο πλαίσιο του τουρισμού, η άυλη κληρονομιά εμπλουτίζει την εμπειρία των επισκεπτών προσφέροντας αυθεντικές, συμμετοχικές και αφηγηματικές εμπειρίες. Ο γαστρονομικός τουρισμός, τα παραδοσιακά φεστιβάλ και τα εργαστήρια χειροτεχνίας αποτελούν παραδείγματα ενσωμάτωσης της ζωντανής κληρονομιάς σε τουριστικά προϊόντα, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις τοπικές κοινότητες και τη διαγενεακή μετάδοση γνώσεων (Richards, 2018).

Κεντρικό θεωρητικό ζήτημα στην έρευνα του πολιτιστικού τουρισμού αποτελεί η αυθεντικότητα. Η αυθεντικότητα έχει προσεγγιστεί με διάφορους τρόπους, όπως η αντικειμενική αυθεντικότητα που αφορά την πρωτοτυπία των αντικειμένων, η κατασκευασμένη αυθεντικότητα που σχετίζεται με κοινωνικά διαμορφωμένες αντιλήψεις και η υπαρξιακή αυθεντικότητα που αφορά την προσωπική βιωματική εμπειρία (Wang, 1999). Στον τουρισμό που βασίζεται στην κληρονομιά, η αυθεντικότητα επηρεάζει την ικανοποίηση των επισκεπτών, την εικόνα του προορισμού και την αντιλαμβανόμενη πολιτιστική αξία. Ωστόσο, η αυθεντικότητα δεν αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό αλλά διαπραγματεύεται μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και διαμορφώνεται από την ερμηνεία, το μάρκετινγκ και τις προσδοκίες των επισκεπτών. Οι προορισμοί συχνά υιοθετούν επιλεκτικές αφηγήσεις για να ενισχύσουν την ελκυστικότητα, γεγονός που εγείρει

ζητήματα αναπαράστασης και εξουσίας στις αφηγήσεις της κληρονομιάς (Ashworth & Tunbridge, 2000).

Στενά συνδεδεμένη με την αυθεντικότητα είναι η έννοια της πολιτιστικής εμπορευματοποίησης. Η εμπορευματοποίηση αναφέρεται στη μετατροπή πολιτιστικών πρακτικών, συμβόλων και παραδόσεων σε εμπορεύσιμα προϊόντα για τουριστική κατανάλωση. Κριτικές προσεγγίσεις υποστηρίζουν ότι η εμπορευματοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε απλοποίηση, τυποποίηση ή αλλοίωση των πολιτιστικών εκφράσεων, διαβρώνοντας το αρχικό τους νόημα (Greenwood, 1989). Ωστόσο, σύγχρονες μελέτες υιοθετούν μια πιο σύνθετη προσέγγιση, αναγνωρίζοντας ότι η εμπορευματοποίηση δεν συνεπάγεται αναγκαστικά πολιτιστική υποβάθμιση. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η τουριστική ζήτηση έχει συμβάλει στην αναζωογόνηση παραδοσιακών τεχνών, φεστιβάλ και παραστατικών πρακτικών που διαφορετικά θα είχαν υποχωρήσει (Cohen, 1988). Οι επιπτώσεις της εμπορευματοποίησης εξαρτώνται από τις δομές διακυβέρνησης, τον βαθμό κοινοτικής συμμετοχής και τον τοπικό έλεγχο της τουριστικής ανάπτυξης.

Η κοινοτική ταυτότητα αποτελεί κρίσιμη διάσταση της ανάπτυξης που βασίζεται στην κληρονομιά. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να ενισχύσει τη συλλογική ταυτότητα, αναδεικνύοντας την τοπική ιστορία, τις παραδόσεις και τα συμβολικά τοπία. Η υπερηφάνεια για τον τόπο και η πολιτιστική συνέχεια συχνά αναφέρονται ως θετικές κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού κληρονομιάς (Timothy & Boyd, 2003). Όταν οι τοπικοί κάτοικοι αντιλαμβάνονται τον τουρισμό ως σεβαστικό και ωφέλιμο, ενισχύεται η υποστήριξή τους προς τη διατήρηση και τον τουριστικό σχεδιασμό. Αντίθετα, διαδικασίες σχεδιασμού που αποκλείουν την κοινότητα ή υπερβολική τουριστικοποίηση μπορεί να προκαλέσουν δυσαρέσκεια, συγκρούσεις ταυτότητας και κοινωνικές εντάσεις. Η μετατροπή ιστορικών κέντρων σε τουριστικούς θύλακες, σε συνδυασμό με αύξηση τιμών ακινήτων και εκτοπισμό κατοίκων, αναδεικνύει τους κινδύνους μη ισορροπημένης εμπορευματοποίησης της κληρονομιάς (Ashworth & Tunbridge, 2000).

Από αναπτυξιακή σκοπιά, ο τουρισμός που βασίζεται στην κληρονομιά μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης αστικής και περιφερειακής αναζωογόνησης. Η προσαρμοστική επανάχρηση ιστορικών κτιρίων, οι επενδύσεις σε πολιτιστικές υποδομές και η ανάπτυξη θεματικών πολιτιστικών διαδρομών μπορούν να διαφοροποιήσουν το τουριστικό προϊόν και να παρατείνουν τη διάρκεια παραμονής των επισκεπτών. Ο πολιτιστικός τουρισμός στηρίζει επίσης τις

δημιουργικές βιομηχανίες και την τοπική επιχειρηματικότητα, δημιουργώντας πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα στην τοπική οικονομία (Richards, 2018). Ωστόσο, η βιώσιμη ανάπτυξη που βασίζεται στην κληρονομιά απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό που να συνδέει τους στόχους διατήρησης με τις οικονομικές στρατηγικές. Η υπερβολική εξάρτηση από ένα εμβληματικό στοιχείο κληρονομιάς μπορεί να καταστήσει τον προορισμό ευάλωτο, ιδιαίτερα σε συνθήκες εποχικότητας ή μεταβολών στις προτιμήσεις των επισκεπτών.

Στη σύγχρονη τουριστική πολιτική, ο πολιτιστικός τουρισμός εντάσσεται όλο και περισσότερο σε ατζέντες βιώσιμης ανάπτυξης που δίνουν έμφαση στη συμμετοχή της κοινότητας, στη διαφύλαξη της κληρονομιάς και στην ισορροπημένη ανάπτυξη. Οι διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές υπογραμμίζουν ότι οι πολιτιστικοί πόροι πρέπει να διαχειρίζονται όχι μόνο ως οικονομικά περιουσιακά στοιχεία αλλά και ως δημόσια αγαθά με εγγενή πολιτιστική αξία (UNESCO, 2003). Ο διττός αυτός χαρακτήρας αναδεικνύει την ανάγκη για συμμετοχικά μοντέλα διακυβέρνησης, στα οποία οι τοπικές κοινότητες, οι ειδικοί της κληρονομιάς, οι τουριστικές επιχειρήσεις και οι δημόσιες αρχές συνεργάζονται στη λήψη αποφάσεων.

Άρα, ο πολιτιστικός τουρισμός και η ανάπτυξη που βασίζεται στην κληρονομιά αποτελούν σύνθετες και πολυδιάστατες διαδικασίες που συνδέουν την υλική και άυλη κληρονομιά, την αυθεντικότητα, την εμπορευματοποίηση και την κοινοτική ταυτότητα. Όταν διαχειρίζονται στρατηγικά, μπορούν να ενισχύσουν την οικονομική ζωτικότητα, να στηρίξουν την πολιτιστική συνέχεια και να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του προορισμού. Η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητά τους εξαρτάται από αποτελεσματικές πρακτικές διατήρησης, δίκαιη κατανομή ωφελειών και ευαισθησία απέναντι στις κοινωνικοπολιτισμικές δυναμικές που διαμορφώνουν το νόημα και την αξία της κληρονομιάς.

2.5 Ειδικές Μορφές Τουρισμού στη Μεσόγειο

Η λεκάνη της Μεσογείου αποτελεί διαχρονικά μία από τις πλέον εντατικά επισκεπτόμενες τουριστικές περιοχές παγκοσμίως, με ιστορική διαμόρφωση που βασίστηκε στο μοντέλο «ήλιος, θάλασσα, άμμος» του μαζικού τουρισμού. Από τη δεκαετία του 1960, η συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας στις παράκτιες ζώνες, η έντονη εποχικότητα και η ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας τουριστικών συγκροτημάτων χαρακτήρισαν την τουριστική μεγέθυνση σε χώρες της

Νότιας Ευρώπης, όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Πορτογαλία (Bramwell, 2004). Αν και το μοντέλο αυτό παρήγαγε σημαντικά οικονομικά οφέλη, προκάλεσε ταυτόχρονα περιβαλλοντική υποβάθμιση, χωρικές ανισότητες και κοινωνικοπολιτισμικές πιέσεις, ιδιαίτερα σε νησιωτικούς και παράκτιους προορισμούς. Ως απάντηση, τόσο οι φορείς χάραξης πολιτικής όσο και η ακαδημαϊκή κοινότητα προώθησαν τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος μέσω ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας και της περιφερειακής ανθεκτικότητας.

Στην Ισπανία, η αναδιάρθρωση ώριμων παράκτιων προορισμών, όπως η Costa del Sol και οι Βαλεαρίδες Νήσοι, συνοδεύτηκε από στρατηγική στροφή προς πολιτιστικά, αγροτικά και βιωματικά τουριστικά προϊόντα, με σκοπό τη μείωση της εποχικότητας και της εξάρτησης από τον παραθεριστικό τουρισμό παραλίας (Aguiló, Alegre, & Sard, 2005). Πρωτοβουλίες αγροτικού τουρισμού στην ενδοχώρα της Ανδαλουσίας και της Καταλονίας επιδίωξαν την ανάδειξη των αγροτικών τοπίων, της γαστρονομίας και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, ανακατανέμοντας τις ροές επισκεπτών πέραν των παράκτιων ζωνών. Τέτοιες στρατηγικές διαφοροποίησης συνδέθηκαν με ενίσχυση των τοπικών οικονομικών πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων και μείωση της περιβαλλοντικής πίεσης σε περιοχές υψηλής τουριστικής πυκνότητας.

Η Ιταλία προσφέρει ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα, ιδιαίτερα μέσω της ανάπτυξης του agriturismo ως θεσμικά ρυθμιζόμενης μορφής αγροτουρισμού σε εθνικό επίπεδο. Το ιταλικό agriturismo εντάσσεται στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης και υποστηρίζεται από νομοθετικά πλαίσια που προβλέπουν ότι οι τουριστικές δραστηριότητες παραμένουν συμπληρωματικές της αγροτικής παραγωγής (Sonnino, 2004). Το μοντέλο αυτό συνέβαλε στην αναζωογόνηση αγροτικών περιοχών όπως η Τοσκάνη και η Ούμπρια, όπου η διαφοροποίηση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων ενίσχυσε τα τοπικά διατροφικά συστήματα και διατήρησε τα πολιτιστικά τοπία. Παράλληλα, ιταλικές παράκτιες ιστορικές πόλεις, όπως η Βενετία και η Φλωρεντία, αναδεικνύουν τις προκλήσεις εξισορρόπησης μεταξύ διατήρησης της κληρονομιάς και έντονης τουριστικής ζήτησης, υπογραμμίζοντας τη σημασία της διακυβέρνησης και της διαχείρισης επισκεπτών σε μεσογειακούς προορισμούς υψηλής πολιτιστικής αξίας.

Στην Ελλάδα, η κυριαρχία του νησιωτικού και παράκτιου τουρισμού οδήγησε επίσης σε αιτήματα για διαφοροποίηση προς εναλλακτικές μορφές όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο

πολιτιστικός τουρισμός (Andriotis, 2002). Ορεινές και αγροτικές περιοχές της ηπειρωτικής χώρας προώθησαν μικρής κλίμακας καταλύματα, δραστηριότητες στη φύση και πολιτιστικές διαδρομές ως μέσα αντιμετώπισης της δημογραφικής συρρίκνωσης και της οικονομικής περιθωριοποίησης. Ωστόσο, εμπειρικές έρευνες δείχνουν ότι τα αποτελέσματα της διαφοροποίησης ποικίλλουν σημαντικά, ανάλογα με το επίπεδο υποδομών, την ικανότητα προβολής και τον βαθμό συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων. Σε αρκετούς ελληνικούς προορισμούς, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού παραμένουν συμπληρωματικές και όχι μετασχηματιστικές, συχνά περιοριζόμενες από χαμηλές επενδύσεις και ανεπαρκή στρατηγική ενσωμάτωση.

Η Πορτογαλία παρέχει επιπλέον ενδείξεις προσπαθειών διαφοροποίησης, ιδίως στην περιοχή Alentejo, όπου ο αγροτουρισμός και ο οινοτουρισμός αναπτύχθηκαν παράλληλα με τον αστικό πολιτιστικό τουρισμό σε πόλεις όπως η Évora (Kastenholz, Carneiro, & Marques, 2012). Οι πρωτοβουλίες αυτές καταδεικνύουν πώς οι παράκτιοι και ιστορικοί προορισμοί μπορούν να συνδυάσουν πολιτιστικές και αγροτικές εμπειρίες, δημιουργώντας πολυδιάστατες τουριστικές διαδρομές που ενθαρρύνουν μεγαλύτερη διάρκεια παραμονής και ευρύτερη χωρική διασπορά.

Σε όλο το μεσογειακό πλαίσιο, επαναλαμβανόμενο ζήτημα αποτελεί η ένταση μεταξύ στόχων οικονομικής μεγέθυνσης και επιταγών βιωσιμότητας. Οι ώριμοι παράκτιοι προορισμοί αντιμετωπίζουν φαινόμενα υπερτουρισμού, συμφόρησης και περιβαλλοντικής πίεσης, ενώ οι ενδοχώρα και αγροτικές περιοχές επιδιώκουν να αξιοποιήσουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού για πιο ισόρροπη ανάπτυξη. Συγκριτικές μελέτες υποδεικνύουν ότι η επιτυχής διαφοροποίηση εξαρτάται από ολοκληρωμένα πλαίσια σχεδιασμού, συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και ισχυρή ταυτότητα προορισμού που συνδέει την υλική και άυλη κληρονομιά με βιωματικά τουριστικά προϊόντα (Bramwell, 2004; Kastenholz et al., 2012).

Οι μεσογειακοί προορισμοί μοιράζονται κοινά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, όπως υψηλή πολιτιστική πυκνότητα, μακρά ιστορική συνέχεια, εύθραυστα παράκτια οικοσυστήματα και έντονη εποχικότητα. Τα χαρακτηριστικά αυτά δημιουργούν ταυτόχρονα ευκαιρίες και ευαλωτότητες. Οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός, προσφέρουν δυνατότητες άμβλυνσης της εποχικότητας, ενίσχυσης των αγροτικών και αστικών διασυνδέσεων και δικαιότερης κατανομής των τουριστικών ωφελειών στον χώρο. Ωστόσο, η διαφοροποίηση δεν πρέπει να θεωρείται

πανάκεια. Χωρίς συνεκτική διακυβέρνηση και επαρκείς περιβαλλοντικές δικλίδες, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού ενδέχεται να αναπαράγουν πρότυπα συγκέντρωσης και περιβαλλοντικής πίεσης που παρατηρούνται στον μαζικό τουρισμό.

2.6 Δείκτες Βιώσιμου Τουρισμού

Η εμπειρική αξιολόγηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης βασίζεται ολοένα και περισσότερο σε ποσοτικούς δείκτες και σύνθετους δείκτες απόδοσης που αποσκοπούν στη λειτουργικοποίηση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικοπολιτισμικών διαστάσεων της βιωσιμότητας. Οι πρώτες προσπάθειες μέτρησης της βιωσιμότητας στον τουρισμό ανέδειξαν την ανάγκη για συστηματικά και τυποποιημένα μετρικά εργαλεία, ικανά να υποστηρίξουν τον σχεδιασμό και την παρακολούθηση των προορισμών (Miller, 2001). Έκτοτε, αναπτύχθηκε εκτεταμένη βιβλιογραφία που διαμόρφωσε και δοκίμασε πλαίσια δεικτών με στόχο τη μετάφραση αφηρημένων αρχών βιωσιμότητας σε μετρήσιμες μεταβλητές.

Μία από τις πλέον επιδραστικές συμβολές στον τομέα αυτό αφορά την ανάπτυξη συστημάτων δεικτών βιωσιμότητας σε επίπεδο τοπικής κοινότητας. Οι Choi και Sirakaya (2006) πρότειναν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο δεικτών που περιλαμβάνει την περιβαλλοντική ποιότητα, την οικονομική ζωτικότητα, την κοινωνική ισότητα και τη θεσμική ικανότητα. Το μοντέλο τους αξιοποίησε τη συμμετοχή πολλαπλών ενδιαφερόμενων μερών και ποσοτικές τεχνικές επικύρωσης, όπως ανάλυση αξιοπιστίας και παραγοντική ανάλυση, προκειμένου να διασφαλιστεί η εγκυρότητα των κατασκευών. Αντίστοιχα, ο Κο (2005) εισήγαγε μια δομημένη διαδικασία αξιολόγησης της βιωσιμότητας που συνδυάζει αντικειμενικούς δείκτες, όπως κατανάλωση πόρων και παραγωγή αποβλήτων, με αντιληπτικά μέτρα που προκύπτουν από έρευνες σε ενδιαφερόμενα μέρη. Τα πλαίσια αυτά αναδεικνύουν τη σημασία του συνδυασμού ποσοτικών περιβαλλοντικών δεδομένων με υποκειμενικές αξιολογήσεις των επιπτώσεων του τουρισμού.

Σε διεθνές επίπεδο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO, 2004) ανέπτυξε ένα σύνολο βασικών και συμπληρωματικών δεικτών που αφορούν τη χρήση νερού, τη διαχείριση απορριμμάτων, την εποχικότητα, την τοπική απασχόληση και την ικανοποίηση των επισκεπτών. Οι δείκτες αυτοί σχεδιάστηκαν ώστε να υποστηρίξουν τη συγκριτική αξιολόγηση και την

παρακολούθηση της απόδοσης προορισμών. Πιο πρόσφατα, έχουν αναπτυχθεί σύνθετοι δείκτες που συγκεντρώνουν πολλαπλές διαστάσεις βιωσιμότητας σε ενιαία σκορ απόδοσης, διευκολύνοντας τις διαπεριφερειακές συγκρίσεις. Οι Blancas et al. (2010), για παράδειγμα, εφάρμοσαν πολυκριτηριακή ανάλυση απόφασης για τη δημιουργία σύνθετου δείκτη βιωσιμότητας σε ισπανικούς παράκτιους προορισμούς, αναδεικνύοντας τον ρόλο των σταθμίσεων στη διαμόρφωση των τελικών κατατάξεων.

Τα ποσοτικά εργαλεία μέτρησης ενσωματώνουν συχνά περιβαλλοντικούς δείκτες, όπως εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, κατανάλωση ενέργειας ανά διανυκτέρευση, επίπεδα προστασίας βιοποικιλότητας και μεταβολές χρήσεων γης (Gössling et al., 2005). Οι οικονομικοί δείκτες περιλαμβάνουν συνήθως τα τουριστικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ, τα ποσοστά απασχόλησης και συντελεστές εποχικότητας. Οι κοινωνικοπολιτισμικοί δείκτες βασίζονται συχνά σε ερωτηματολόγια που καταγράφουν τις αντιλήψεις των κατοίκων σχετικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού, την ποιότητα ζωής και τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Nunkoo & Ramkissoon, 2011). Όλο και συχνότερα, αναπτύσσονται μικτά συστήματα δεικτών που συνδυάζουν αντικειμενικά στατιστικά δεδομένα με κλίμακες Likert, παρέχοντας ένα πολυδιάστατο προφίλ βιωσιμότητας.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, οι εμπειρικές μελέτες αξιοποιούν στατιστικές τεχνικές όπως διερευνητική και επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση, δομική εξίσωση και παλινδρόμηση, προκειμένου να επικυρώσουν τις κατασκευές των δεικτών και να εξετάσουν τις σχέσεις μεταξύ τουριστικής ανάπτυξης και αποτελεσμάτων βιωσιμότητας. Ο έλεγχος αξιοπιστίας μέσω του συντελεστή Cronbach και της σύνθετης αξιοπιστίας αποτελεί καθιερωμένη πρακτική στην έρευνα αντιληπτικών δεικτών (Choi & Sirakaya, 2006). Παράλληλα, η πρόοδος στην επιστήμη της βιωσιμότητας έχει οδηγήσει στην ενσωμάτωση δεικτών ανθεκτικότητας και προσαρμοστικής ικανότητας στα μοντέλα αξιολόγησης τουριστικών προορισμών (Prayag, 2018).

Παρά τη σημαντική πρόοδο, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις. Η επιλογή δεικτών εξαρτάται συχνά από το τοπικό πλαίσιο, ενώ τα συστήματα στάθμισης μπορούν να εισαγάγουν υποκειμενικότητα στους σύνθετους δείκτες. Επιπλέον, η διαθεσιμότητα και η συγκρισιμότητα δεδομένων μεταξύ προορισμών περιορίζουν τη δυνατότητα διαχρονικής ανάλυσης. Ωστόσο, οι εμπειρικές μελέτες καταδεικνύουν ότι τα ισχυρά και ποσοτικά επικυρωμένα συστήματα δεικτών

είναι απαραίτητα για τον τεκμηριωμένο τουριστικό σχεδιασμό και την αξιολόγηση πολιτικών. Μέσω της ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικοπολιτισμικών μετρικών, οι δείκτες βιώσιμου τουρισμού παρέχουν ένα δομημένο πλαίσιο παρακολούθησης της προόδου και εντοπισμού πεδίων που απαιτούν στρατηγική παρέμβαση.

3 Μεθοδολογία της Έρευνας

3.1 Σχεδιασμός Έρευνας

Η παρούσα έρευνα υιοθετεί ποσοτικό, διατομεακό ερευνητικό σχεδιασμό, με στόχο τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή του Ναυπλίου. Η ποσοτική προσέγγιση κρίθηκε κατάλληλη, καθώς η μελέτη επιδιώκει να μετρήσει αντιλήψεις, στάσεις και αξιολογήσεις των συμμετεχόντων μέσω τυποποιημένου ερωτηματολογίου και να εξετάσει στατιστικά τις σχέσεις μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών. Σε αντίθεση με τις ποιοτικές προσεγγίσεις, οι οποίες εστιάζουν στη σε βάθος κατανόηση εμπειριών, η ποσοτική μεθοδολογία επιτρέπει τη συστηματική μέτρηση, τη σύγκριση ομάδων και τον έλεγχο ερευνητικών υποθέσεων με αντικειμενικές στατιστικές τεχνικές (Creswell & Creswell, 2018).

Ο σχεδιασμός της έρευνας είναι διατομεακός, καθώς τα δεδομένα συλλέγονται σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο και αποτυπώνουν τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων τη στιγμή της έρευνας. Η επιλογή αυτή είναι συνηθισμένη σε μελέτες τουρισμού, ιδιαίτερα όταν το αντικείμενο αφορά στάσεις επισκεπτών, κατοίκων και εμπλεκόμενων φορέων απέναντι στις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης (Veal, 2018). Ο διατομεακός σχεδιασμός δεν επιτρέπει την παρακολούθηση αλλαγών στον χρόνο, ωστόσο είναι κατάλληλος για την ανάλυση συσχετίσεων και διαφορών μεταξύ ομάδων.

Η έρευνα ακολουθεί επαγωγικά και παραγωγικά στοιχεία, με κυρίαρχη όμως την παραγωγική λογική. Οι βασικές μεταβλητές και οι υποθέσεις προκύπτουν από την υπάρχουσα βιβλιογραφία για τον βιώσιμο τουρισμό, τους δείκτες βιωσιμότητας, τη φέρουσα ικανότητα, τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού και τη συμμετοχή ενδιαφερόμενων μερών. Στη συνέχεια, οι θεωρητικές έννοιες μετατρέπονται σε μετρήσιμες διαστάσεις, οι οποίες εξετάζονται εμπειρικά μέσω στατιστικής ανάλυσης.

Η επιλογή του ποσοτικού σχεδιασμού εξυπηρετεί τον βασικό σκοπό της μελέτης, δηλαδή την εκτίμηση του βαθμού στον οποίο ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός συνδέονται με τις οικονομικές, κοινωνικοπολιτισμικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, επιτρέπει τη διερεύνηση διαφορών μεταξύ

διαφορετικών ομάδων συμμετεχόντων, όπως τουρίστες, κάτοικοι και επαγγελματίες ή φορείς του τουρισμού.

3.2 Πληθυσμός και Δείγμα της Έρευνας

Ο πληθυσμός της έρευνας περιλαμβάνει τρεις βασικές ομάδες ενδιαφερομένων στην περιοχή του Ναυπλίου: τουρίστες και επισκέπτες, μόνιμους κατοίκους και άτομα που συνδέονται επαγγελματικά ή θεσμικά με τον τουρισμό. Η συμπερίληψη διαφορετικών ομάδων κρίθηκε απαραίτητη, καθώς η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη δεν μπορεί να αξιολογηθεί μόνο από την πλευρά των επισκεπτών, αλλά απαιτεί την αποτύπωση των αντιλήψεων όσων επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την τουριστική δραστηριότητα. Η θεωρία των ενδιαφερόμενων μερών υποστηρίζει ότι ο σχεδιασμός και η αξιολόγηση της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των κατοίκων, των επιχειρήσεων, των επισκεπτών και των δημόσιων φορέων (Byrd, 2007).

Οι τουρίστες και επισκέπτες αποτελούν σημαντική ομάδα, καθώς αξιολογούν την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας, την αυθεντικότητα, τις υποδομές, την περιβαλλοντική κατάσταση και τη συνολική ελκυστικότητα του προορισμού. Οι μόνιμοι κάτοικοι είναι επίσης κρίσιμοι, διότι βιώνουν άμεσα τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στην καθημερινή τους ζωή. Τέλος, οι τουριστικοί επαγγελματίες και οι τοπικοί φορείς παρέχουν μια πιο λειτουργική οπτική για ζητήματα σχεδιασμού, διαχείρισης, επενδύσεων, υποδομών και βιώσιμης ανάπτυξης.

Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιείται μη πιθανοτική δειγματοληψία, και ειδικότερα συνδυασμός δειγματοληψίας ευκολίας και στοχευμένης δειγματοληψίας. Η δειγματοληψία ευκολίας είναι πρακτικά κατάλληλη για έρευνες πεδίου στον τουρισμό, όπου συχνά δεν υπάρχει πλήρες και διαθέσιμο μητρώο του πληθυσμού. Οι επισκέπτες μπορούν να προσεγγιστούν σε σημεία υψηλής τουριστικής κίνησης, όπως το ιστορικό κέντρο, μουσεία, μνημεία, χώροι αναψυχής και φυσικές ή πολιτιστικές διαδρομές. Οι κάτοικοι μπορούν να προσεγγιστούν μέσω τοπικών κοινοτήτων, δημοσίων χώρων και διαδικτυακής διανομής του ερωτηματολογίου. Οι επαγγελματίες και φορείς του τουρισμού επιλέγονται στοχευμένα, με βάση τη σύνδεσή τους με την τουριστική δραστηριότητα.

Ως προς το μέγεθος του δείγματος, στόχος είναι η συγκέντρωση επαρκούς αριθμού απαντήσεων ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή περιγραφικής στατιστικής, ανάλυσης αξιοπιστίας, συσχετίσεων, παλινδρόμησης και συγκρίσεων μεταξύ ομάδων. Για μια έρευνα αυτού του τύπου, ένα δείγμα περίπου 250–350 συμμετεχόντων θεωρείται επαρκές για βασικές πολυμεταβλητές αναλύσεις, υπό την προϋπόθεση ότι οι επιμέρους ομάδες δεν είναι υπερβολικά άνισες.

3.3 Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων

Το βασικό εργαλείο συλλογής δεδομένων της παρούσας έρευνας είναι δομημένο ερωτηματολόγιο, σχεδιασμένο ειδικά για τη μέτρηση των αντιλήψεων σχετικά με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και τις ειδικές μορφές τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου. Το ερωτηματολόγιο βασίζεται σε θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται στη μελέτη των βιώσιμων τουριστικών δεικτών, των επιπτώσεων του τουρισμού και της υποστήριξης των ενδιαφερόμενων μερών προς τη βιώσιμη ανάπτυξη (Choi & Sirakaya, 2006; Ko, 2005; Nunkoo & Ramkissoon, 2011).

Στην αρχή του ερωτηματολογίου παρέχονται πληροφορίες προς τους συμμετέχοντες σχετικά με τον ακαδημαϊκό χαρακτήρα της έρευνας, την εθελοντική συμμετοχή, την ανωνυμία, την εμπιστευτικότητα και τον εκτιμώμενο χρόνο συμπλήρωσης. Η ύπαρξη εισαγωγικού ενημερωτικού σημειώματος είναι σημαντική, καθώς διασφαλίζει ότι οι συμμετέχοντες γνωρίζουν τον σκοπό της έρευνας και παρέχουν τεκμηριωμένη συναίνεση πριν από τη συμπλήρωση.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει κυρίως κλειστές ερωτήσεις, ώστε οι απαντήσεις να μπορούν να κωδικοποιηθούν και να αναλυθούν στατιστικά. Οι περισσότερες ερωτήσεις αξιολογούνται με πενταβάθμια κλίμακα Likert, από το 1 «Διαφωνώ απόλυτα» έως το 5 «Συμφωνώ απόλυτα». Η χρήση κλίμακας Likert είναι κατάλληλη για τη μέτρηση στάσεων και αντιλήψεων, καθώς επιτρέπει τη μετατροπή υποκειμενικών αξιολογήσεων σε ποσοτικά δεδομένα (DeVellis, 2017).

Το ερωτηματολόγιο οργανώνεται σε επιμέρους θεματικές ενότητες. Η πρώτη ενότητα καταγράφει τον τύπο του συμμετέχοντα, δηλαδή αν πρόκειται για τουρίστα, κάτοικο, εργαζόμενο ή ιδιοκτήτη τουριστικής επιχείρησης, δημόσιο υπάλληλο ή άλλη κατηγορία. Η δεύτερη ενότητα συλλέγει πληροφορίες επίσκεψης ή διαμονής, όπως αριθμό διανυκτερεύσεων, σκοπό επίσκεψης, ταξιδιωτική ομάδα, επαναληπτικότητα επίσκεψης, χρόνια διαμονής και σχέση με τον τουρισμό.

Η τρίτη ενότητα μετρά τις αντιλήψεις για τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, δηλαδή τον αγροτουρισμό, τον οικοτουρισμό και τον πολιτιστικό τουρισμό. Κάθε μορφή τουρισμού αποτυπώνεται μέσω πέντε δηλώσεων, οι οποίες εξετάζουν τη διαθεσιμότητα, την οργάνωση, την αυθεντικότητα, την περιβαλλοντική ή πολιτιστική διάσταση και την προσβασιμότητα της πληροφόρησης.

Οι επόμενες ενότητες αφορούν τις οικονομικές, κοινωνικοπολιτισμικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Η οικονομική διάσταση περιλαμβάνει θέσεις εργασίας, στήριξη τοπικών επιχειρήσεων, κατανομή οφελών, μείωση εποχικότητας και ενίσχυση της τοπικής οικονομίας. Η κοινωνικοπολιτισμική διάσταση εξετάζει υποδομές, συνωστισμό, διατήρηση παραδόσεων, σχέσεις επισκεπτών και κατοίκων και συμμετοχή των κατοίκων στη λήψη αποφάσεων. Η περιβαλλοντική διάσταση περιλαμβάνει τον σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον, τη διαχείριση απορριμμάτων, τη ρύπανση, τις φιλικές προς το περιβάλλον μετακινήσεις και τις υπεύθυνες πρακτικές επιχειρήσεων.

Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει επίσης ενότητες για τη φέρουσα ικανότητα, την υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, την ανθεκτικότητα και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Για τους επισκέπτες περιλαμβάνονται επιπλέον ερωτήσεις συνολικής αξιολόγησης, όπως ικανοποίηση, πρόθεση επανεπίσκεψης και σύσταση του προορισμού.

3.4 Μέτρηση Μεταβλητών

Η μέτρηση των μεταβλητών βασίζεται στη λειτουργικοποίηση θεωρητικών εννοιών σε συγκεκριμένους δείκτες, οι οποίοι αποτυπώνονται μέσω των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου. Οι βασικές ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας είναι ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός. Κάθε μία από αυτές τις μεταβλητές μετράται με πέντε δηλώσεις, οι οποίες αφορούν την ύπαρξη, την οργάνωση, την ποιότητα, την αυθεντικότητα και τη σύνδεσή τους με τοπικούς πόρους.

Ο αγροτουρισμός μετράται μέσω ερωτήσεων για την ύπαρξη αγροτουριστικών δραστηριοτήτων, την οργάνωσή τους, τη σύνδεσή τους με την τοπική αγροτική ζωή, την ενίσχυση τοπικών προϊόντων και την προσβασιμότητα της πληροφόρησης. Ο οικοτουρισμός μετράται μέσω δηλώσεων για τις δραστηριότητες στη φύση, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την

περιβαλλοντική εκπαίδευση, τον σεβασμό προς τη φύση και την ασφαλή πρόσβαση σε φυσικές περιοχές. Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτυπώνεται μέσα από ερωτήσεις για τη διατήρηση πολιτιστικών χώρων, την ποιότητα πληροφόρησης, την αυθεντικότητα των εμπειριών, τη διασπορά πολιτιστικών δραστηριοτήτων πέρα από το ιστορικό κέντρο και την ενίσχυση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας.

Οι εξαρτημένες μεταβλητές συνδέονται με τις διαστάσεις της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, μετρώνται οι οικονομικές επιπτώσεις, οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και η αντιλαμβανόμενη ανθεκτικότητα του προορισμού. Οι οικονομικές επιπτώσεις περιλαμβάνουν τη δημιουργία απασχόλησης, τη στήριξη τοπικών επιχειρήσεων και τη μείωση της εποχικότητας. Οι κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις περιλαμβάνουν τις υποδομές, τις σχέσεις επισκεπτών και κατοίκων, τη διατήρηση παραδόσεων και τη συμμετοχή των κατοίκων. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις περιλαμβάνουν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, τη διαχείριση απορριμμάτων και την περιβαλλοντική υπευθυνότητα.

Ως μεταβλητές ελέγχου χρησιμοποιούνται δημογραφικά και περιγραφικά χαρακτηριστικά, όπως φύλο, ηλικία, επίπεδο εκπαίδευσης, τύπος συμμετέχοντα, σχέση με τον τουρισμό, διάρκεια διαμονής ή επίσκεψης και επαναληπτικότητα επίσκεψης. Οι μεταβλητές αυτές επιτρέπουν τη διερεύνηση πιθανών διαφορών μεταξύ ομάδων και την καλύτερη ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

3.5 Ζητήματα Αξιοπιστίας

Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα του ερευνητικού εργαλείου αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την ποιότητα της ποσοτικής έρευνας. Η αξιοπιστία αφορά τον βαθμό στον οποίο οι ερωτήσεις μιας κλίμακας μετρούν με συνέπεια την ίδια θεωρητική διάσταση. Στην παρούσα έρευνα, η εσωτερική συνοχή των κλιμάκων εξετάζεται μέσω του δείκτη Cronbach's Alpha, ο οποίος αποτελεί έναν από τους πιο συχνά χρησιμοποιούμενους δείκτες αξιοπιστίας σε κοινωνικές επιστήμες και τουριστικές μελέτες.

Οι ερωτήσεις κάθε θεωρητικής διάστασης ομαδοποιούνται σε σύνθετες μεταβλητές. Ενδεικτικά, οι ερωτήσεις για τον αγροτουρισμό συνθέτουν μία ενιαία μεταβλητή αγροτουρισμού, οι ερωτήσεις για τον οικοτουρισμό μία ενιαία μεταβλητή οικοτουρισμού και οι ερωτήσεις για τον πολιτιστικό

τουρισμό μία ενιαία μεταβλητή πολιτιστικού τουρισμού. Αντίστοιχα, δημιουργούνται σύνθετες μεταβλητές για τις οικονομικές επιπτώσεις, τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, την υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την ανθεκτικότητα ή τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

Η εγκυρότητα περιεχομένου διασφαλίζεται μέσω της σύνδεσης των ερωτήσεων με τη σχετική βιβλιογραφία και με αναγνωρισμένες διαστάσεις του βιώσιμου τουρισμού. Οι ερωτήσεις καλύπτουν τις βασικές διαστάσεις της βιωσιμότητας, δηλαδή την οικονομική, κοινωνικοπολιτισμική και περιβαλλοντική διάσταση, καθώς και πρόσθετες έννοιες όπως η φέρουσα ικανότητα, η ανθεκτικότητα και η υποστήριξη πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης.

Πριν από την κύρια συλλογή δεδομένων, μπορεί να πραγματοποιηθεί πιλοτική εφαρμογή του ερωτηματολογίου σε μικρό αριθμό συμμετεχόντων. Η πιλοτική δοκιμή βοηθά στον εντοπισμό ασαφών διατυπώσεων, προβλημάτων κατανόησης ή τεχνικών δυσκολιών. Με βάση τα σχόλια των συμμετεχόντων, το ερωτηματολόγιο μπορεί να βελτιωθεί πριν από την τελική διανομή του.

3.6 Τεχνικές Ανάλυσης

Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιείται με τη χρήση του λογισμικού IBM SPSS Statistics. Αρχικά εφαρμόζεται περιγραφική στατιστική ανάλυση για την παρουσίαση του δείγματος και των βασικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, υπολογίζονται συχνότητες και ποσοστά για τις κατηγορικές μεταβλητές, καθώς και μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις για τις βασικές κλίμακες της έρευνας.

Στη συνέχεια εξετάζεται η αξιοπιστία των κλιμάκων μέσω του Cronbach's Alpha και δημιουργούνται σύνθετες μεταβλητές για κάθε θεωρητική διάσταση. Έπειτα πραγματοποιείται ανάλυση συσχετίσεων Pearson, με στόχο τη διερεύνηση των γραμμικών σχέσεων μεταξύ των βασικών μεταβλητών, όπως αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός και βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Για τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων εφαρμόζονται αναλύσεις γραμμικής παλινδρόμησης. Λόγω της πιθανής υψηλής συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και της εμφάνισης πολυσυγγραμμικότητας στο αρχικό πολλαπλό μοντέλο, οι επιδράσεις του αγροτουρισμού, του

οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού εξετάζονται και με ξεχωριστές απλές γραμμικές παλινδρομήσεις.

Τέλος, για τη διερεύνηση διαφορών μεταξύ ομάδων ενδιαφερομένων χρησιμοποιούνται Independent Samples t-tests και One-Way ANOVA. Όταν εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές στην ANOVA, εφαρμόζεται η δοκιμή πολλαπλών συγκρίσεων Tukey HSD.

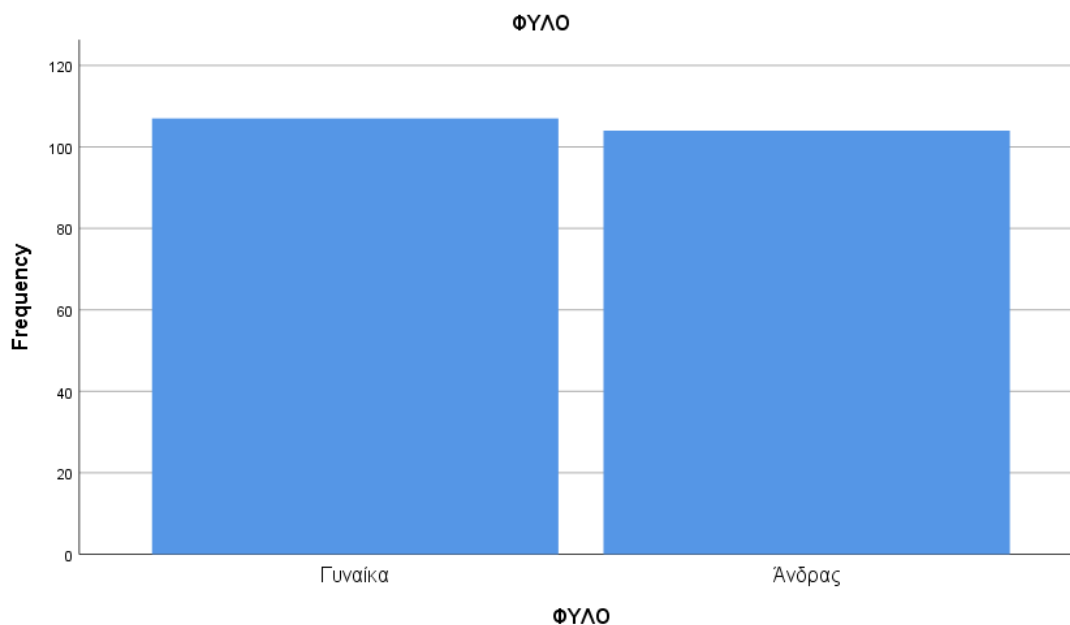
4 Αποτελέσματα της Έρευνας

Πίνακας 1 Κατανομή δείγματος ως προς το φύλο

ΦΥΛΟ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυναίκα	107	50,7	50,7	50,7
	Άνδρας	104	49,3	49,3	100,0
	Total	211	100,0	100,0	

Ο Πίνακας 1 παρουσιάζει την κατανομή των συμμετεχόντων με βάση το φύλο. Από το σύνολο των 211 συμμετεχόντων, οι 107 ήταν γυναίκες, ποσοστό 50,7%, ενώ οι 104 ήταν άνδρες, ποσοστό 49,3%. Η κατανομή είναι σχεδόν ισόρροπη, γεγονός που ενισχύει τη δυνατότητα ουδέτερης αποτύπωσης των αντιλήψεων ως προς το φύλο.



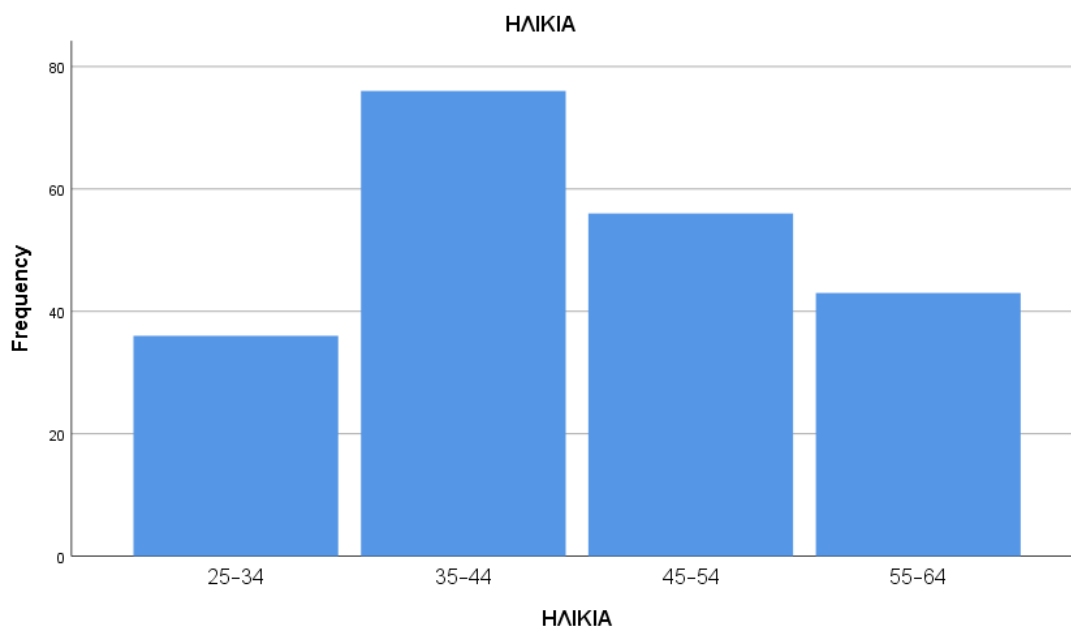
Πίνακας 2 Κατανομή δείγματος ως προς την ηλικία

ΗΛΙΚΙΑ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	25–34	36	17,1	17,1	17,1
	35–44	76	36,0	36,0	53,1
	45–54	56	26,5	26,5	79,6
	55–64	43	20,4	20,4	100,0
	Total	211	100,0	100,0	

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει την ηλικιακή σύνθεση του δείγματος. Η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα είναι οι συμμετέχοντες 35–44 ετών, με 76 άτομα και ποσοστό 36,0%. Ακολουθούν οι ηλικίες 45–

54 ετών με 56 άτομα, ποσοστό 26,5%, και οι ηλικίες 55–64 ετών με 43 άτομα, ποσοστό 20,4%. Οι συμμετέχοντες 25–34 ετών αντιστοιχούν στο 17,1%. Συνεπώς, το δείγμα αποτελείται κυρίως από ενήλικες μέσης ηλικίας.

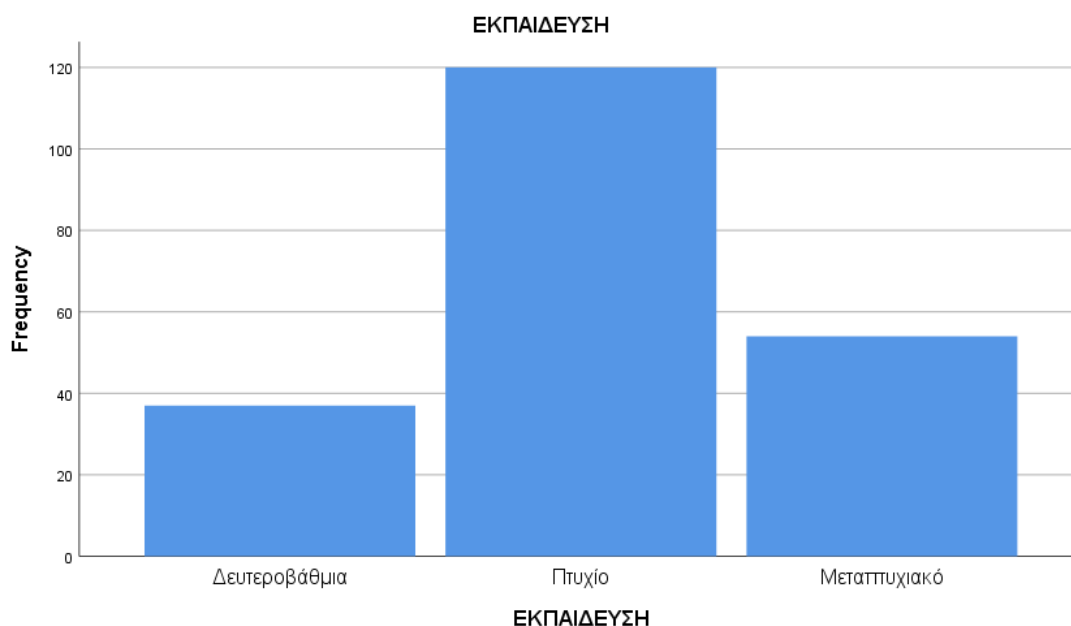


Πίνακας 3 Κατανομή δείγματος ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δευτεροβάθμια	37	17,5	17,5	17,5
	Πτυχίο	120	56,9	56,9	74,4
	Μεταπτυχιακό	54	25,6	25,6	100,0
	Total	211	100,0	100,0	

Ο Πίνακας 3 δείχνει ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων διαθέτει πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, 120 άτομα, ποσοστό 56,9%, είναι κάτοχοι πτυχίου, ενώ 54 άτομα, ποσοστό 25,6%, διαθέτουν μεταπτυχιακό τίτλο. Οι συμμετέχοντες με δευτεροβάθμια εκπαίδευση ανέρχονται σε 37 άτομα, ποσοστό 17,5%. Το δείγμα, επομένως, χαρακτηρίζεται από σχετικά υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο.



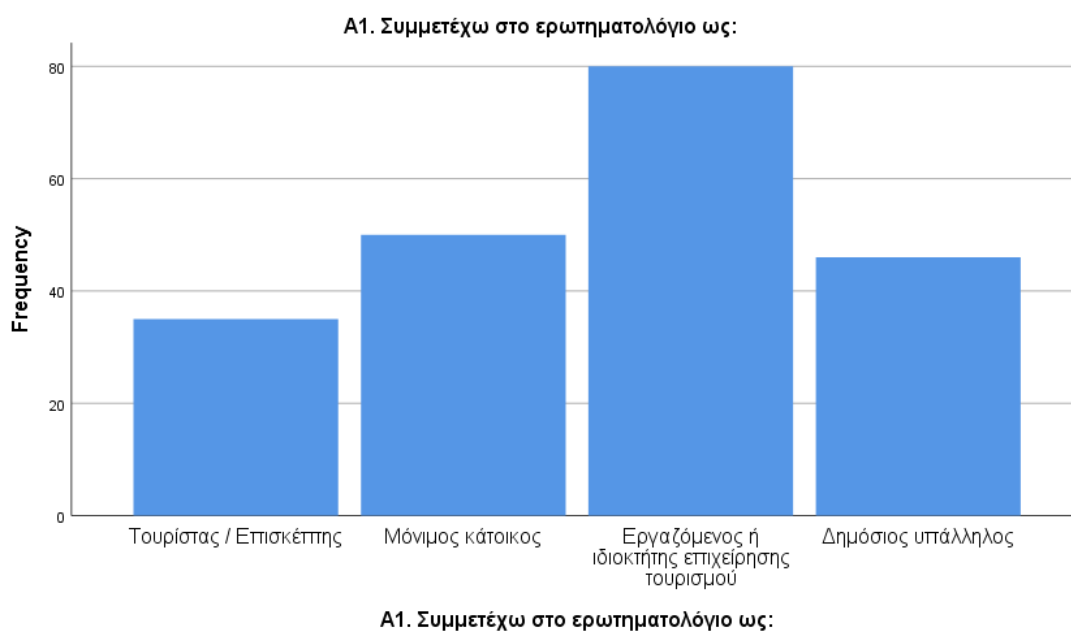
Πίνακας 4 Κατανομή συμμετεχόντων ανά κατηγορία ενδιαφερόμενου μέρους

Α1. Συμμετέχω στο ερωτηματολόγιο ως:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Τουρίστας / Επισκέπτης	35	16,6	16,6	16,6
	Μόνιμος κάτοικος	50	23,7	23,7	40,3

Εργαζόμενος ιδιοκτήτης επιχείρησης τουρισμού	ή 80	37,9	37,9	78,2
Δημόσιος υπάλληλος	46	21,8	21,8	100,0
Total	211	100,0	100,0	

Ο Πίνακας 4 παρουσιάζει την ιδιότητα με την οποία οι συμμετέχοντες έλαβαν μέρος στην έρευνα. Η μεγαλύτερη ομάδα είναι οι εργαζόμενοι ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων τουρισμού, με 80 άτομα και ποσοστό 37,9%. Ακολουθούν οι μόνιμοι κάτοικοι με 50 άτομα, ποσοστό 23,7%, οι δημόσιοι υπάλληλοι με 46 άτομα, ποσοστό 21,8%, και οι τουρίστες/επισκέπτες με 35 άτομα, ποσοστό 16,6%. Η σύνθεση αυτή δείχνει ότι το δείγμα καλύπτει διαφορετικές ομάδες ενδιαφερομένων που συνδέονται με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

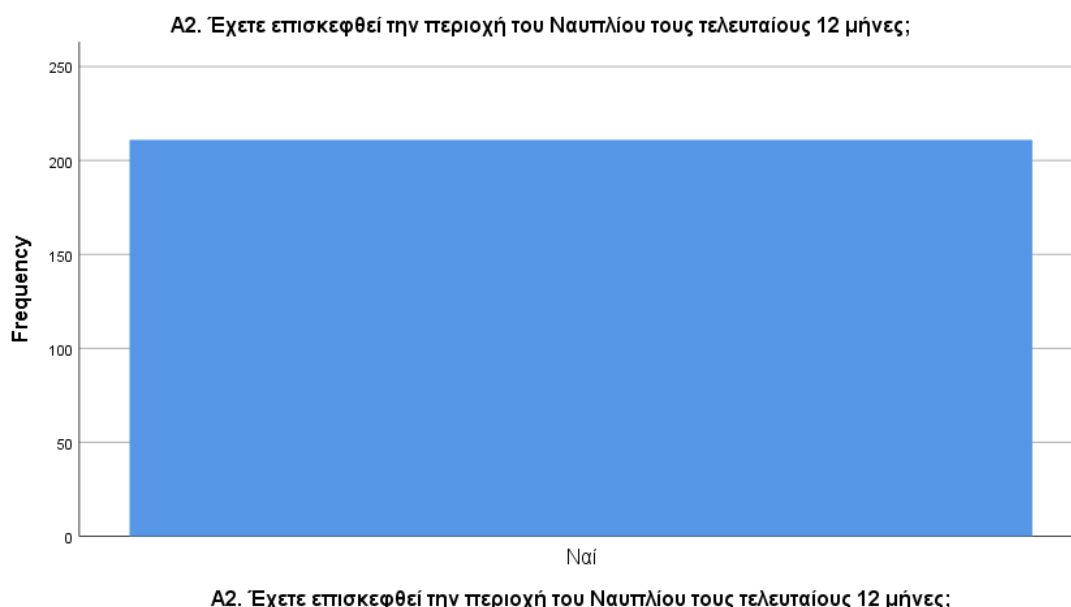


Πίνακας 5 Επίσκεψη στην περιοχή του Ναυπλίου τους τελευταίους 12 μήνες

A2. Έχετε επισκεφθεί την περιοχή του Ναυπλίου τους τελευταίους 12 μήνες;

				Cumulative	
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	Ναί	211	100,0	100,0	100,0

Ο Πίνακας 5 δείχνει ότι όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν πως έχουν επισκεφθεί την περιοχή του Ναυπλίου τους τελευταίους 12 μήνες. Συγκεκριμένα, το 100,0% του δείγματος απάντησε θετικά. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει ότι όλοι οι συμμετέχοντες είχαν πρόσφατη εμπειρία ή άμεση σχέση με την περιοχή, γεγονός που ενισχύει τη συνάφεια των απαντήσεών τους.



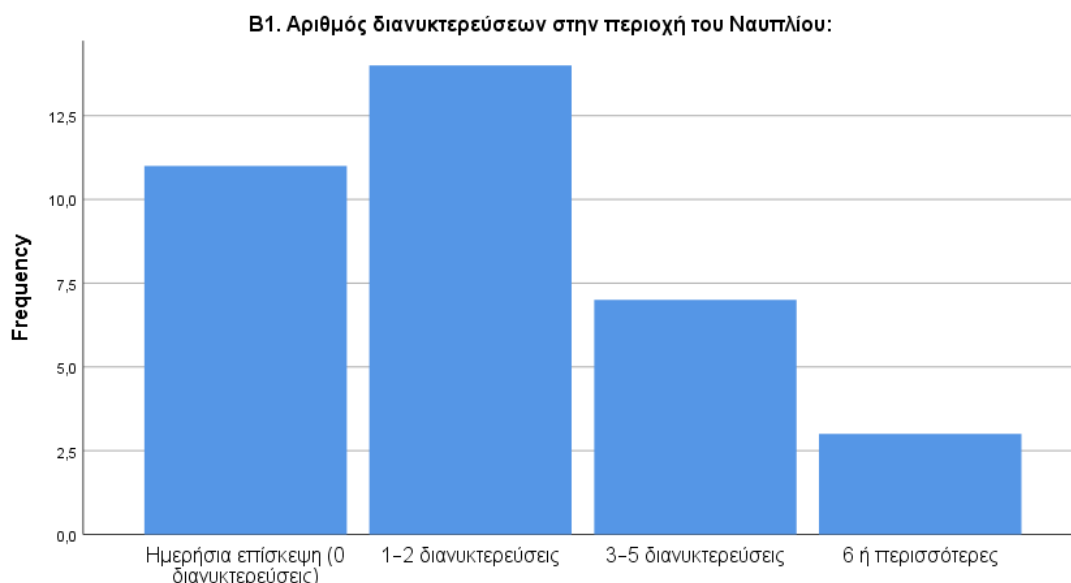
Πίνακας 6 Αριθμός διανυκτερεύσεων των επισκεπτών στην περιοχή του Ναυπλίου

B1. Αριθμός διανυκτερεύσεων στην περιοχή του Ναυπλίου:

				Cumulative	
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	Ημερήσια επίσκεψη (011 διανυκτερεύσεις)		5,2	31,4	31,4

	1–2 διανυκτερεύσεις	14	6,6	40,0	71,4
	3–5 διανυκτερεύσεις	7	3,3	20,0	91,4
	6 ή περισσότερες	3	1,4	8,6	100,0
	Total	35	16,6	100,0	
Missing	System	176	83,4		
Total		211	100,0		

Ο Πίνακας 6 αφορά μόνο τους 35 τουρίστες/επισκέπτες του δείγματος. Από αυτούς, το 40,0% πραγματοποίησε 1–2 διανυκτερεύσεις, ενώ το 31,4% επισκέφθηκε την περιοχή ως ημερήσιος επισκέπτης. Το 20,0% παρέμεινε για 3–5 διανυκτερεύσεις, ενώ μόνο το 8,6% δήλωσε 6 ή περισσότερες διανυκτερεύσεις. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η περιοχή προσελκύει κυρίως σύντομες επισκέψεις, στοιχείο που συνδέεται με τον χαρακτήρα του Ναυπλίου ως προορισμού μικρής διάρκειας.



B1. Αριθμός διανυκτερεύσεων στην περιοχή του Ναυπλίου:

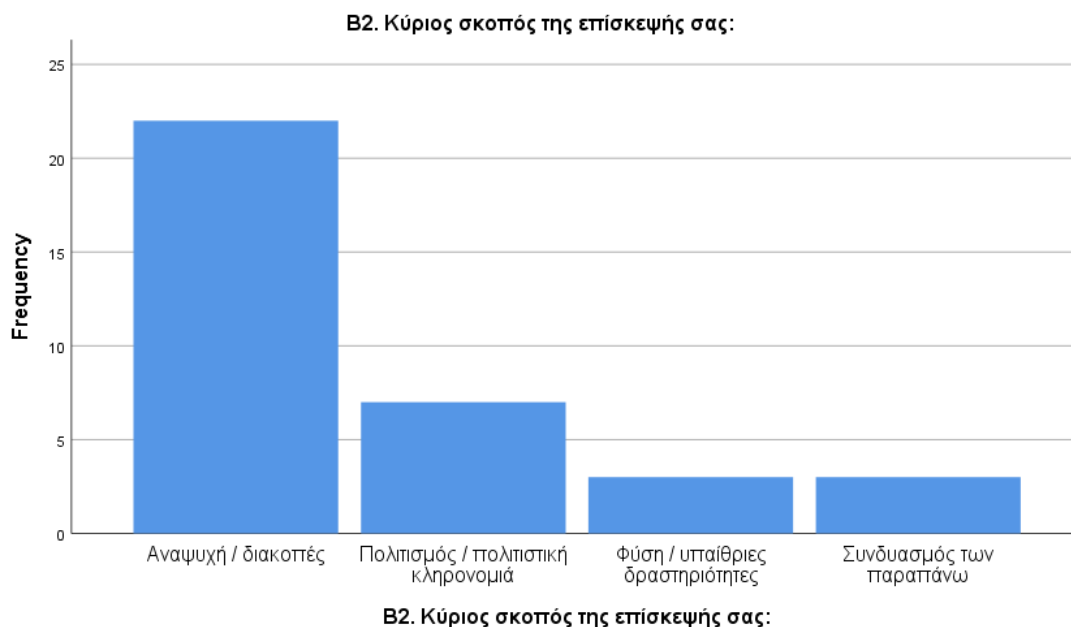
*Γεώργιος Κωστόπουλος, Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη βασισμένη
στις Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Περίπτωση:
Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, του Οικοτουρισμού, και του
Πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου*

Πίνακας 7 Κύριος σκοπός επίσκεψης των τουριστών

B2. Κύριος σκοπός της επίσκεψής σας:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αναψυχή / διακοπές	22	10,4	62,9	62,9
	Πολιτισμός / πολιτιστική κληρονομιά	7	3,3	20,0	82,9
	Φύση / υπαίθριες δραστηριότητες	3	1,4	8,6	91,4
	Συνδυασμός των παραπάνω	3	1,4	8,6	100,0
	Total	35	16,6	100,0	
Missing	System	176	83,4		
Total		211	100,0		

Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει τον κύριο σκοπό επίσκεψης των τουριστών. Η αναψυχή και οι διακοπές αποτελούν τον βασικό λόγο επίσκεψης, με ποσοστό 62,9%. Ο πολιτισμός και η πολιτιστική κληρονομιά ακολουθούν με 20,0%, ενώ η φύση και οι υπαίθριες δραστηριότητες συγκεντρώνουν 8,6%. Το ίδιο ποσοστό, 8,6%, δήλωσε συνδυασμό σκοπών. Συνεπώς, το Ναύπλιο εμφανίζεται κυρίως ως προορισμός αναψυχής, με σημαντική όμως πολιτιστική διάσταση.

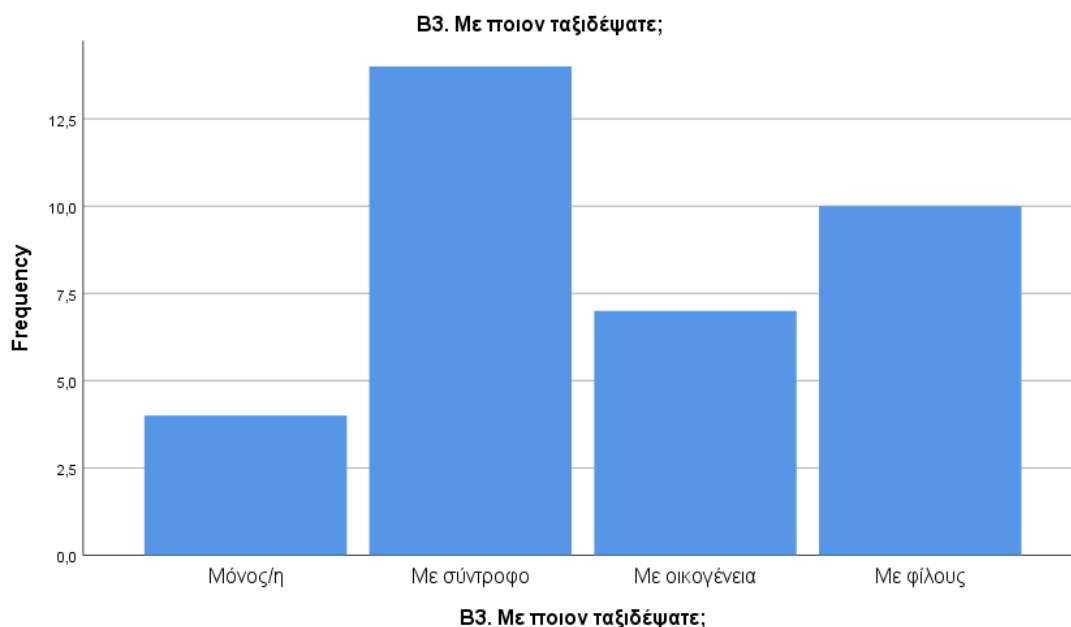


Πίνακας 8 Ταξιδιωτική σύνθεση επισκεπτών

B3. Με ποιον ταξιδέψατε;

		Cumulative			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	Μόνος/η	4	1,9	11,4	11,4
	Με σύντροφο	14	6,6	40,0	51,4
	Με οικογένεια	7	3,3	20,0	71,4
	Με φίλους	10	4,7	28,6	100,0
	Total	35	16,6	100,0	
Missing	System	176	83,4		
Total		211	100,0		

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει με ποιον ταξίδεψαν οι επισκέπτες. Το 40,0% ταξίδεψε με σύντροφο, το 28,6% με φίλους, το 20,0% με οικογένεια και το 11,4% μόνο του. Τα ευρήματα δείχνουν ότι το Ναύπλιο λειτουργεί κυρίως ως προορισμός ζευγαριών και μικρών κοινωνικών ομάδων, γεγονός που μπορεί να ληφθεί υπόψη στον σχεδιασμό τουριστικών προϊόντων.

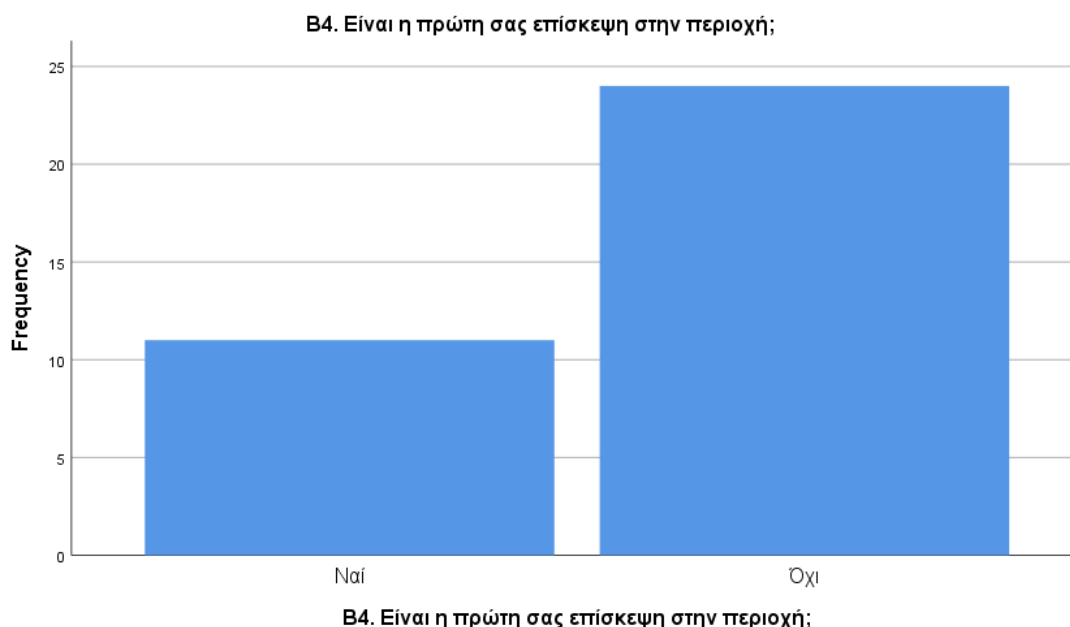


Πίνακας 9 Πρώτη ή επαναλαμβανόμενη επίσκεψη στην περιοχή

B4. Είναι η πρώτη σας επίσκεψη στην περιοχή;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναί	11	5,2	31,4	31,4
	Όχι	24	11,4	68,6	100,0
	Total	35	16,6	100,0	
Missing	System	176	83,4		
Total		211	100,0		

Ο Πίνακας 9 δείχνει ότι η πλειονότητα των επισκεπτών είχε επισκεφθεί ξανά την περιοχή. Συγκεκριμένα, το 68,6% δήλωσε ότι δεν ήταν η πρώτη του επίσκεψη, ενώ το 31,4% επισκεπτόταν την περιοχή για πρώτη φορά. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει υψηλό βαθμό επαναληψιμότητας, στοιχείο θετικό για την ελκυστικότητα και την πιστότητα του προορισμού.



Πίνακας 10 Χρόνια διαμονής των μόνιμων κατοίκων στην περιοχή του Ναυπλίου

B5. Πόσα χρόνια ζείτε στην περιοχή του Ναυπλίου;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1–5 έτη	10	4,7	20,0	20,0
	6–10 έτη	15	7,1	30,0	50,0
	Πάνω από 10 έτη	25	11,8	50,0	100,0
	Total	50	23,7	100,0	
Missing	System	161	76,3		

Total	211	100,0
-------	-----	-------

Ο Πίνακας 10 αφορά τους 50 μόνιμους κατοίκους του δείγματος. Οι μισοί από αυτούς, ποσοστό 50,0%, ζουν στην περιοχή πάνω από 10 έτη. Το 30,0% ζει στην περιοχή 6–10 έτη και το 20,0% 1–5 έτη. Η πλειονότητα, επομένως, διαθέτει μακροχρόνια εμπειρία της τοπικής κοινωνίας και μπορεί να αξιολογήσει με μεγαλύτερη σαφήνεια τις μεταβολές που συνδέονται με τον τουρισμό.



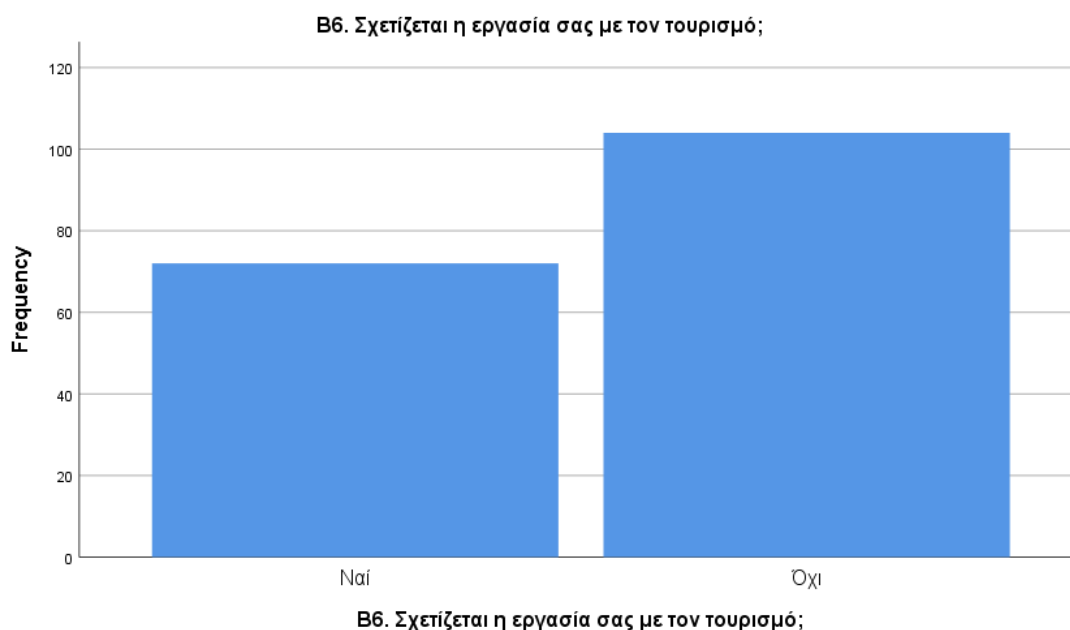
Πίνακας 11 Σχέση εργασίας με τον τουρισμό

B6. Σχετίζεται η εργασία σας με τον τουρισμό;

		Cumulative			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Percent
Valid	Ναί	72	34,1	40,9	40,9
	Όχι	104	49,3	59,1	100,0
	Total	176	83,4	100,0	

Missing	System	35	16,6
Total		211	100,0

Ο Πίνακας 11 παρουσιάζει αν η εργασία των συμμετεχόντων σχετίζεται με τον τουρισμό. Από τους 176 συμμετέχοντες στους οποίους εφαρμόστηκε η ερώτηση, το 40,9% δήλωσε ότι η εργασία του σχετίζεται με τον τουρισμό, ενώ το 59,1% δήλωσε ότι δεν σχετίζεται. Το εύρημα δείχνει ότι το δείγμα περιλαμβάνει τόσο άτομα με άμεση επαγγελματική εμπλοκή στον τουρισμό όσο και άτομα με ευρύτερη κοινωνική ή τοπική σχέση με το φαινόμενο.



Πίνακας 12 Περιγραφικά στατιστικά των βασικών μεταβλητών της έρευνας

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Αγροτουρισμός	211	2,6	5,0	3,845	0,7620
Οικοτουρισμός	211	2,8	5,0	3,893	0,7540
Πολιτιστικός Τουρισμός	211	2,8	5,0	4,138	0,7143
Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού	211	3,0	5,0	4,174	0,6820
Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις	211	2,8	4,4	3,536	0,4446
Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού	211	3,0	4,2	3,512	0,4285
Φέρουσα Ικανότητα Πίεση Επισκεπτών	211	1,8	3,0	2,439	0,4152
Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης	211	3,0	5,0	4,325	0,6828
Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός	211	3,0	5,0	4,281	0,6855
Συνολική Αξιολόγηση (μόνο για επισκέπτες)	35	3,00	5,00	4,5500	0,62954
Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	211	3,00	4,72	3,9657	0,56442

Valid N (listwise) 35

Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει τους μέσους όρους και τις τυπικές αποκλίσεις των βασικών σύνθετων μεταβλητών. Η υψηλότερη μέση τιμή καταγράφεται στην «Συνολική Αξιολόγηση» των επισκεπτών, με $M = 4,55$, ενώ υψηλές τιμές παρουσιάζουν επίσης η «Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης» με $M = 4,325$ και η «Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός» με $M = 4,281$. Ο πολιτιστικός τουρισμός εμφανίζει επίσης υψηλή αξιολόγηση, με $M = 4,138$. Αντίθετα, η χαμηλότερη μέση τιμή αφορά τη «Φέρουσα Ικανότητα και Πίεση Επισκεπτών», με $M = 2,439$, γεγονός που δείχνει ότι η συγκεκριμένη διάσταση αξιολογείται διαφορετικά και πιθανόν αντανακλά αντιλήψεις σχετικά με πίεση ή περιορισμούς στη διαχείριση επισκεπτών.

Πίνακας 13 Έλεγχος αξιοπιστίας του ερωτηματολογίου

Reliability Statistics

Cronbach's		
Alpha Based		
on		
Cronbach's	Standardized	
Alpha	Items	N of Items
0,976	0,978	49

Ο Πίνακας 13 παρουσιάζει τον δείκτη αξιοπιστίας Cronbach's Alpha για το σύνολο των 49 ερωτήσεων. Η τιμή του Cronbach's Alpha είναι 0,976, ενώ η τιμή με βάση τα τυποποιημένα στοιχεία είναι 0,978. Οι τιμές αυτές είναι εξαιρετικά υψηλές και δείχνουν πολύ ισχυρή εσωτερική συνοχή του ερωτηματολογίου. Συνεπώς, το εργαλείο μέτρησης θεωρείται ιδιαίτερα αξιόπιστο για την ανάλυση των αντιλήψεων σχετικά με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Πίνακας 14 Συσχετίσεις Pearson μεταξύ των βασικών μεταβλητών

Correlations

		Οικονομικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις του Αγροτουρισμού, Οικοτουρισμού, και Πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου						Υποστήριξη της Βιώσιμης Ανθεκτικότητας και Τουριστικής Ανάπτυξης		Συνολική Αξιολόγηση	
		Αγροτουρισμός	Οικοτουρισμός	Τουρισμός	Τουρισμός	Επιπτώσεις του Τουρισμού	Επισκεπτόμενων	Ανάπτυξης	Σχεδιασμός	επισκέπτες	Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη
Αγροτουρισμός	Pearson1	0,994**	0,975**	0,983**	0,914**	0,945**	-0,919**	0,938**	0,964**	0,820**	0,986**
	Correlation										
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Οικοτουρισμός	Pearson0,994**	1	0,972**	0,982**	0,934**	0,958**	-0,936**	0,933**	0,951**	0,846**	0,987**
	Correlation										

	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Πολιτιστικός Τουρισμός	Pearson	0,975**	0,972**	1	0,993**	0,857**	0,899**	-0,890**	0,978**	0,986**	0,899**	0,987**
	Correlation											
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Οικονομικές Επιπτώσεις Τουρισμού	Pearson	0,983**	0,982**	0,993**	1	0,889**	0,917**	-0,909**	0,980**	0,986**	0,921**	0,998**
	Correlation											
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Κοινωνικές Πολιτιστικές Επιπτώσεις	Pearson	0,914**	0,934**	0,857**	0,889**	1	0,939**	-0,916**	0,807**	0,823**	0,771**	0,910**
	Correlation											

		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Περιβαλλοντικές	Pearson	0,945**	0,958**	0,899**	0,917**	0,939**	1	-0,967**	0,843**	0,867**	0,791**	0,936**
Επιπτώσεις	του	Correlation										
Τουρισμού	tion											
		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Φέρουσα Ικανότητα	Pearson	-0,919**	-0,936**	-0,890**	-0,909**	-0,916**	-0,967**	1	-0,867**	-0,856**	-0,916**	-0,928**
και Πίεση	Correlation											
Επισκεπτών	tion											
		Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Υποστήριξη	Pearson	0,938**	0,933**	0,978**	0,980**	0,807**	0,843**	-0,867**	1	0,984**	0,960**	0,973**
Βιώσιμης	Correlation											
	tion											

Τουριστικής Ανάπτυξης	Sig. (2-0,000 tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός	Pearson Correlation	0,964**	0,951**	0,986**	0,986**	0,823**	0,867**	-0,856**	0,984**	1	0,920**	0,981**
	Sig. (2-0,000 tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000
	N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35	211
Συνολική Αξιολόγηση (μόνο για επισκέπτες)	Pearson Correlation	0,820**	0,846**	0,899**	0,921**	0,771**	0,791**	-0,916**	0,960**	0,920**	1	0,921**
	Sig. (2-0,000 tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000
	N	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	Pearson Correlation	0,986**	0,987**	0,987**	0,998**	0,910**	0,936**	-0,928**	0,973**	0,981**	0,921**	1

Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
N	211	211	211	211	211	211	211	211	211	35

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τις συσχετίσεις Pearson μεταξύ των βασικών μεταβλητών της έρευνας. Τα αποτελέσματα δείχνουν πολύ ισχυρές και στατιστικά σημαντικές θετικές συσχετίσεις μεταξύ του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού, του πολιτιστικού τουρισμού και της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Ειδικότερα, η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη συσχετίζεται πολύ ισχυρά με τον αγροτουρισμό, $r = 0,986$, τον οικοτουρισμό, $r = 0,987$, και τον πολιτιστικό τουρισμό, $r = 0,987$. Όλες οι συσχετίσεις είναι στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο $p < 0,01$. Αντίθετα, η φέρουσα ικανότητα και πίεση επισκεπτών παρουσιάζει ισχυρές αρνητικές συσχετίσεις με τις περισσότερες μεταβλητές, όπως με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, $r = -0,928$, γεγονός που υποδηλώνει ότι όσο αυξάνεται η πίεση των επισκεπτών, τόσο μειώνονται οι θετικές αντιλήψεις για τη βιωσιμότητα του προορισμού.

Πίνακας 15 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	RStd. Error of the Estimate
1	0,986 ^a	0,972	0,972	0,09393

a. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 15 δείχνει ότι ο αγροτουρισμός αποτελεί πολύ ισχυρό προβλεπτικό παράγοντα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Η τιμή R είναι 0,986 και το R Square είναι 0,972, γεγονός που σημαίνει ότι ο αγροτουρισμός εξηγεί το 97,2% της διακύμανσης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα αυτό υποδηλώνει εξαιρετικά ισχυρή σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Πίνακας 16 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65,055	1	65,055	7372,978	0,000 ^b
	Residual	1,844	209	0,009		
	Total	66,899	210			

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

b. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 16 παρουσιάζει τον έλεγχο ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης. Το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 7372,978$, $p < 0,001$. Αυτό σημαίνει ότι ο αγροτουρισμός συμβάλλει στατιστικά σημαντικά στην πρόβλεψη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Πίνακας 17 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta	t		Tolerance	VIF
1	(Constant)	1,158	0,033		34,725	0,000		
	Αγροτουρισμός	0,730	0,009	0,986	85,866	0,000	1,000	1,000

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Ο Πίνακας 17 παρουσιάζει τους συντελεστές του μοντέλου. Ο αγροτουρισμός έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, με $B = 0,730$, $\beta = 0,986$ και $p < 0,001$. Συνεπώς, όσο αυξάνεται η θετική αξιολόγηση του αγροτουρισμού, τόσο αυξάνεται και η αντιλαμβανόμενη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Πίνακας 18 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον οικοτουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	Std. Error of the Estimate
1	0,987 ^a	0,974	0,973	0,09201

a. Predictors: (Constant), Οικοτουρισμός

Ο Πίνακας 18 δείχνει ότι ο οικοτουρισμός προβλέπει σε πολύ υψηλό βαθμό τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Η τιμή R είναι 0,987 και το R Square είναι 0,974. Αυτό σημαίνει ότι ο οικοτουρισμός εξηγεί το 97,4% της διακύμανσης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, καταδεικνύοντας ιδιαίτερα ισχυρή σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών.

Πίνακας 19 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης οικοτουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

ANOVA^a

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65,129	1	65,129	7692,987	0,000 ^b
	Residual	1,769	209	0,008		
	Total	66,899	210			

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

b. Predictors: (Constant), Οικοτουρισμός

Ο Πίνακας 19 δείχνει ότι το μοντέλο παλινδρόμησης είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 7692,987$, $p < 0,001$. Το αποτέλεσμα επιβεβαιώνει ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Πίνακας 20 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του οικοτουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Coefficients^a

		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Collinearity Statistics	
Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance VIF
1	(Constant)	1,090	0,033		32,654	0,000	
	Οικοτουρισμός	0,739	0,008	0,987	87,710	0,000	1,000 1,000

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Ο Πίνακας 20 παρουσιάζει τη θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση του οικοτουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Ο μη τυποποιημένος συντελεστής είναι $B = 0,739$, ενώ ο τυποποιημένος συντελεστής είναι $\beta = 0,987$, με $p < 0,001$. Συνεπώς, η

ενίσχυση του οικοτουρισμού συνδέεται με υψηλότερη αντιλαμβανόμενη βιωσιμότητα του τουριστικού προορισμού.

Πίνακας 21 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον πολιτιστικό τουρισμό και εξαρτημένη τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	RStd. Error of the Estimate
1	0,987 ^a	0,975	0,975	0,08920

a. Predictors: (Constant), Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο Πίνακας 21 δείχνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός έχει επίσης πολύ ισχυρή σχέση με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Η τιμή R είναι 0,987 και το R Square είναι 0,975. Αυτό σημαίνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός εξηγεί το 97,5% της διακύμανσης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, παρουσιάζοντας την υψηλότερη ερμηνευτική ισχύ μεταξύ των τριών ειδικών μορφών τουρισμού.

Πίνακας 22 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης πολιτιστικού τουρισμού και βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	65,236	1	65,236	8199,412	0,000 ^b
	Residual	1,663	209	0,008		
	Total	66,899	210			

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

b. Predictors: (Constant), Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο Πίνακας 22 δείχνει ότι το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 8199,412$, $p < 0,001$. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός προβλέπει στατιστικά σημαντικά τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή του Ναυπλίου.

Πίνακας 23 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του πολιτιστικού τουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance VIF
1	(Constant)	0,737	0,036		20,361	0,000	
	Πολιτιστικός Τουρισμός	0,780	0,009	0,987	90,551	0,000	1,000 1,000

a. Dependent Variable: Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Ο Πίνακας 23 παρουσιάζει τους συντελεστές της παλινδρόμησης. Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, με $B = 0,780$, $\beta = 0,987$ και $p < 0,001$. Το εύρημα υποδηλώνει ότι η ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού συνδέεται άμεσα με την αντίληψη περί βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Πίνακας 24 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	R Std. Error of the Estimate
1	0,983 ^a	0,966	0,966	0,1253

a. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 24 δείχνει ότι ο αγροτουρισμός έχει πολύ ισχυρή σχέση με τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού. Η τιμή R είναι 0,983 και το R Square είναι 0,966. Αυτό σημαίνει ότι ο αγροτουρισμός εξηγεί το 96,6% της διακύμανσης των οικονομικών επιπτώσεων. Το εύρημα αναδεικνύει τη σημασία του αγροτουρισμού για την οικονομική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Πίνακας 25 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και οικονομικών επιπτώσεων

ANOVA^a

		Sum	of			
Model		Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	94,383	1	94,383	6015,321	0,000 ^b
	Residual	3,279	209	0,016		
	Total	97,662	210			

a. Dependent Variable: Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

b. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 25 παρουσιάζει τη στατιστική σημαντικότητα του μοντέλου. Η τιμή F είναι 6015,321 και το $p < 0,001$, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι ο αγροτουρισμός αποτελεί στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα των οικονομικών επιπτώσεων του τουρισμού.

Πίνακας 26 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στις οικονομικές επιπτώσεις

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1(Constant)	0,792	0,044		17,8180,000			
Αγροτουρισμός	0,880	0,011	0,983	77,5590,000	1,000		1,000

a. Dependent Variable: Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

Ο Πίνακας 26 δείχνει ότι ο αγροτουρισμός επηρεάζει θετικά και στατιστικά σημαντικά τις οικονομικές επιπτώσεις του τουρισμού, με $B = 0,880$, $\beta = 0,983$ και $p < 0,001$. Αυτό σημαίνει ότι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού συνδέεται με ισχυρότερες αντιλήψεις για οικονομικά οφέλη, όπως ενίσχυση τοπικών επιχειρήσεων, απασχόληση και τοπική οικονομική ανάπτυξη.

Πίνακας 27 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον αγροτουρισμό και εξαρτημένη τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	RStd. Error of the Estimate
1	0,914 ^a	0,835	0,834	0,1812

a. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 27 δείχνει ότι ο αγροτουρισμός εξηγεί σημαντικό μέρος των κοινωνικών και πολιτιστικών επιπτώσεων. Η τιμή R είναι 0,914 και το R Square είναι 0,835, δηλαδή ο αγροτουρισμός εξηγεί το 83,5% της διακύμανσης της συγκεκριμένης εξαρτημένης μεταβλητής. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι ο αγροτουρισμός συνδέεται όχι μόνο με οικονομικά αλλά και με κοινωνικοπολιτισμικά οφέλη.

Πίνακας 28 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης αγροτουρισμού και κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων

ANOVA^a

		Sum	of			
Model		Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	34,645	1	34,645	1054,822	0,000 ^b
	Residual	6,864	209	0,033		
	Total	41,509	210			

a. Dependent Variable: Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

b. Predictors: (Constant), Αγροτουρισμός

Ο Πίνακας 28 δείχνει ότι το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 1054,822$, $p < 0,001$. Επομένως, ο αγροτουρισμός προβλέπει στατιστικά σημαντικά τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις του τουρισμού.

Πίνακας 29 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του αγροτουρισμού στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις

Coefficients^a

		Unstandardized		Standardized		Collinearity	
		Coefficients		Coefficients		Statistics	
Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance VIF
1	(Constant)	1,487	0,064		23,124	0,000	
	Αγροτουρισμός	0,533	0,016	0,914	32,478	0,000	1,000 1,000

a. Dependent Variable: Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Ο Πίνακας 29 παρουσιάζει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση του αγροτουρισμού στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, με $B = 0,533$, $\beta = 0,914$ και $p < 0,001$. Το

εύρημα δείχνει ότι ο αγροτουρισμός μπορεί να συνδεθεί με την ενίσχυση τοπικών παραδόσεων, κοινωνικών σχέσεων και πολιτιστικής ταυτότητας.

Πίνακας 30 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον οικοτουρισμό και εξαρτημένη τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	RStd. Error of the Estimate
1	0,958 ^a	0,917	0,917	0,1238

a. Predictors: (Constant), Οικοτουρισμός

Ο Πίνακας 30 δείχνει ότι ο οικοτουρισμός συνδέεται πολύ ισχυρά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Η τιμή R είναι 0,958 και το R Square είναι 0,917, γεγονός που σημαίνει ότι ο οικοτουρισμός εξηγεί το 91,7% της διακύμανσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Το αποτέλεσμα επιβεβαιώνει τη σημασία του οικοτουρισμού για την περιβαλλοντική διάσταση της βιωσιμότητας.

Πίνακας 31 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης οικοτουρισμού και περιβαλλοντικών επιπτώσεων

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	35,356	1	35,356	2306,267	0,000 ^b
	Residual	3,204	209	0,015		
	Total	38,560	210			

a. Dependent Variable: Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

b. Predictors: (Constant), Οικοτουρισμός

Ο Πίνακας 31 δείχνει ότι το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 2306,267$, $p < 0,001$. Συνεπώς, ο οικοτουρισμός αποτελεί στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τουρισμού.

Πίνακας 32 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του οικοτουρισμού στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t		Tolerance	VIF
1(Constant)	1,393	0,045		31,010	0,000		
Οικοτουρισμός	0,544	0,011	0,958	48,024	0,000	1,000	1,000

a. Dependent Variable: Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

Ο Πίνακας 32 παρουσιάζει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση του οικοτουρισμού στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, με $B = 0,544$, $\beta = 0,958$ και $p < 0,001$. Αυτό δείχνει ότι όσο πιο θετικά αξιολογείται ο οικοτουρισμός, τόσο πιο θετικά αξιολογείται και η περιβαλλοντική διάσταση της τουριστικής ανάπτυξης.

Πίνακας 33 Γραμμική παλινδρόμηση με ανεξάρτητη μεταβλητή τον πολιτιστικό τουρισμό και εξαρτημένη τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις: Σύνοψη μοντέλου

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted Square	Std. Error of the Estimate
1	0,857 ^a	0,734	0,733	0,2299

a. Predictors: (Constant), Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο Πίνακας 33 δείχνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός προβλέπει σημαντικά τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις. Η τιμή R είναι 0,857 και το R Square είναι 0,734. Αυτό σημαίνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός εξηγεί το 73,4% της διακύμανσης των κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων. Το εύρημα υποστηρίζει τη σημασία του πολιτιστικού τουρισμού για την ενίσχυση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας και της κοινωνικής διάστασης της βιωσιμότητας.

Πίνακας 34 ANOVA για το μοντέλο παλινδρόμησης πολιτιστικού τουρισμού και κοινωνικοπολιτισμικών επιπτώσεων

ANOVA^a

		Sum	of			
Model		Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	30,463	1	30,463	576,356	0,000 ^b
	Residual	11,046	209	0,053		
	Total	41,509	210			

a. Dependent Variable: Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

b. Predictors: (Constant), Πολιτιστικός Τουρισμός

Ο Πίνακας 34 δείχνει ότι το μοντέλο είναι στατιστικά σημαντικό, $F(1, 209) = 576,356$, $p < 0,001$. Συνεπώς, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα των κοινωνικών και πολιτιστικών επιπτώσεων.

Πίνακας 35 Συντελεστές παλινδρόμησης για την επίδραση του πολιτιστικού τουρισμού στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta				Tolerance	VIF
1(Constant)	1,330	0,093			14,261	0,000		

Πολιτιστικός Τουρισμός	0,533	0,022	0,857	24,0070,0001,000	1,000
------------------------	-------	-------	-------	------------------	-------

a. Dependent Variable: Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Ο Πίνακας 35 δείχνει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις, με $B = 0,533$, $\beta = 0,857$ και $p < 0,001$. Το αποτέλεσμα δείχνει ότι η ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού συνδέεται με θετικότερες αντιλήψεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας.

Πίνακας 36 Περιγραφικά στατιστικά ομάδων για τουρίστες και μόνιμους κατοίκους

Group Statistics

	A1. Συμμετέχω στο ερωτηματολόγιο ως:	N	Std. Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	Τουρίστας	/354	0,8460	0,56749	0,09592
	Επισκέπτης				
	Μόνιμος κάτοικος	503	91280	0,57255	0,08097
Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού	Τουρίστας	/353	0,583	0,4712	0,0797
	Επισκέπτης				
	Μόνιμος κάτοικος	503	528	0,3828	0,0541
Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις	Τουρίστας	/353	0,646	0,4527	0,0765
	Επισκέπτης				
	Μόνιμος κάτοικος	503	452	0,5187	0,0734
Υποστήριξη της Τουριστικής Ανάπτυξης	Τουρίστας	/354	0,531	0,6773	0,1145
	Επισκέπτης				
	Μόνιμος κάτοικος	504	256	0,6664	0,0942

Ανθεκτικότητα	και Τουρίστας	/354,371	0,6653	0,1125
Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός	Επισκέπτης			
	Μόνιμος κάτοικος	504,236	0,6721	0,0951

Ο Πίνακας 36 συγκρίνει τις μέσες τιμές μεταξύ τουριστών/επισκεπτών και μόνιμων κατοίκων. Οι τουρίστες παρουσιάζουν υψηλότερες μέσες τιμές σε όλες τις εξεταζόμενες διαστάσεις. Για παράδειγμα, στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη οι τουρίστες έχουν $M = 4,0846$, ενώ οι κάτοικοι $M = 3,9128$. Αντίστοιχα, στην υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης οι τουρίστες έχουν $M = 4,531$ και οι κάτοικοι $M = 4,256$. Αυτό δείχνει ότι οι επισκέπτες αξιολογούν γενικά πιο θετικά τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη από τους μόνιμους κατοίκους.

Πίνακας 37 Independent Samples t-test για διαφορές μεταξύ τουριστών και μόνιμων κατοίκων

Independent Samples Test

Levene's Test for Equality of Variance							
t-test for Equality of Means							
							95% Confidence Interval of the Difference
F	Sig.	t	df	d)	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower Upper

Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	Equal varianc es assume d	1,190,274	1,36836	0,176	0,17177	0,12573	-	0,4218
	Equal varianc es not assume d		1,3673,730	0,175	0,17177	0,12553	-	0,4219
			885					0,078317
Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις Τουρισμού	Equal του varianc es assume d	1,780,183	0,59831	0,556	0,0549	0,0928	-	0,2395
	Equal varianc es not assume d		0,5763,290	0,571	0,0549	0,0963	-	0,2473
			071					0,1376
Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις	Equal varianc es assume d	7,250,008	1,78834	0,078	0,1937	0,1086	-	0,4097
	Equal varianc es not assume d		1,8278,940	0,071	0,1937	0,1060	-	0,4047
			781					0,0173

Υποστήριξη	της	Equal	0,66	0,41	1,86	83	0,06	0,2754	0,1479	-	0,5695
Βιώσιμης	Τουριστικής	varianc	7	7	3		6				0,0187
Ανάπτυξης	es										
	assume										
	d										
	Equal				1,85	72,57	0,06	0,2754	0,1483	-	0,5710
	varianc		7	5	7						0,0201
	es not										
	assume										
	d										
Ανθεκτικότητα	και	Equal	2,25	0,13	0,91	83	0,36	0,1354	0,1475	-	0,4288
Μακροπρόθεσμος	varianc	9	7	8			1				0,1580
Σχεδιασμός	es										
	assume										
	d										
	Equal				0,92	73,79	0,36	0,1354	0,1473	-	0,4288
	varianc		0	5	1						0,1580
	es not										
	assume										
	d										

Ο Πίνακας 37 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των t-tests για τη σύγκριση τουριστών και μόνιμων κατοίκων. Δεν εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές σε επίπεδο $p < 0,05$ για καμία από τις εξεταζόμενες μεταβλητές. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη έχει $p = 0,176$, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις $p = 0,556$, η υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης $p = 0,066$ και η ανθεκτικότητα $p = 0,361$. Αν και σε ορισμένες περιπτώσεις οι τουρίστες εμφανίζουν υψηλότερες μέσες τιμές, οι διαφορές δεν είναι στατιστικά σημαντικές.

Πίνακας 38 ANOVA για διαφορές μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	Between Groups	2,050	3	0,683	2,181	0,091
	Within Groups	64,849	207	0,313		
	Total	66,899	210			
Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού	Between Groups	0,921	3	0,307	1,689	0,170
	Within Groups	37,639	207	0,182		
	Total	38,560	210			
Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις	Between Groups	1,277	3	0,426	2,190	0,090
	Within Groups	40,232	207	0,194		
	Total	41,509	210			
Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης	Between Groups	4,022	3	1,341	2,956	0,033
	Within Groups	93,875	207	0,454		
	Total	97,897	210			
Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός	Between Groups	2,457	3	0,819	1,762	0,156
	Within Groups	96,214	207	0,465		
	Total	98,670	210			

Ο Πίνακας 38 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης διακύμανσης για τις τέσσερις ομάδες συμμετεχόντων: τουρίστες/επισκέπτες, μόνιμους κατοίκους, εργαζόμενους ή ιδιοκτήτες επιχειρήσεων τουρισμού και δημόσιους υπαλλήλους. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στην υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, $F(3, 207) = 2,956$, $p = 0,033$. Για τις υπόλοιπες μεταβλητές δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές, καθώς οι τιμές p είναι μεγαλύτερες από 0,05. Αυτό σημαίνει ότι οι ομάδες ενδιαφερομένων διαφοροποιούνται κυρίως ως προς το επίπεδο υποστήριξης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και όχι ως προς τις γενικές αντιλήψεις για τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές ή αναπτυξιακές διαστάσεις.

4.1 Αποτελέσματα Στατιστικής Ανάλυσης

4.2 Περιγραφικά Στατιστικά

Τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής έδειξαν γενικά θετικές αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή του Ναυπλίου. Υψηλότεροι μέσοι όροι παρατηρήθηκαν στις μεταβλητές «Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης» ($M=4.33$), «Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός» ($M=4.28$) και «Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού» ($M=4.17$). Αντίθετα, χαμηλότερος μέσος όρος παρατηρήθηκε στη μεταβλητή «Φέρουσα Ικανότητα και Πίεση Επισκεπτών» ($M=2.44$), γεγονός που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες δεν αντιλαμβάνονται ιδιαίτερα αυξημένη τουριστική πίεση στην περιοχή.

4.3 Αξιοπιστία Κλιμάκων

Οι δείκτες Cronbach's Alpha έδειξαν υψηλά επίπεδα εσωτερικής συνοχής για το σύνολο των κλιμάκων της έρευνας, επιβεβαιώνοντας την αξιοπιστία των χρησιμοποιούμενων εργαλείων μέτρησης.

4.4 Ανάλυση Συσχετίσεων

Η ανάλυση Pearson έδειξε ισχυρές θετικές και στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των περισσότερων μεταβλητών της έρευνας ($p < .001$). Συγκεκριμένα, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός συσχετίστηκαν θετικά με τις διαστάσεις της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

4.5 Έλεγχος Υποθέσεων

Ως προς την υπόθεση H1, τα αποτελέσματα των αναλύσεων παλινδρόμησης έδειξαν ότι και οι τρεις ειδικές μορφές τουρισμού ασκούν θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, ο αγροτουρισμός βρέθηκε να επηρεάζει θετικά τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, με $\beta = 0,986$ και $p < 0,001$. Αντίστοιχα, ο οικοτουρισμός παρουσίασε επίσης θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση, με $\beta = 0,987$ και $p < 0,001$, ενώ παρόμοια αποτελέσματα καταγράφηκαν και για τον πολιτιστικό τουρισμό, με $\beta = 0,987$ και $p < 0,001$. Τα ευρήματα αυτά υποδεικνύουν ότι η ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού συνδέεται ισχυρά με την ενίσχυση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή του Ναυπλίου. Επομένως, η υπόθεση H1 επιβεβαιώνεται.

Αναφορικά με την υπόθεση H2, η ανάλυση παλινδρόμησης έδειξε ότι ο αγροτουρισμός έχει θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση τόσο στις οικονομικές όσο και στις κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις του τουρισμού. Ειδικότερα, η επίδραση του αγροτουρισμού στις οικονομικές επιπτώσεις ήταν ιδιαίτερα ισχυρή, με $\beta = 0,983$ και $p < 0,001$, ενώ η επίδρασή του στις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις ήταν επίσης θετική και στατιστικά σημαντική, με $\beta = 0,914$ και $p < 0,001$. Συνεπώς, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ο αγροτουρισμός συνδέεται όχι μόνο με την οικονομική ενίσχυση της περιοχής, αλλά και με την κοινωνική και πολιτιστική διάσταση της βιωσιμότητας. Με βάση τα παραπάνω, η υπόθεση H2 επιβεβαιώνεται.

Ως προς την υπόθεση H3, τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι ο οικοτουρισμός επηρεάζει θετικά και στατιστικά σημαντικά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Ο τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης ήταν $\beta = 0,958$, με $p < 0,001$, γεγονός που υποδηλώνει ιδιαίτερα ισχυρή σχέση μεταξύ της ανάπτυξης του οικοτουρισμού και της περιβαλλοντικής διάστασης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Το εύρημα αυτό ενισχύει τη θέση ότι ο οικοτουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως βασικός μηχανισμός περιβαλλοντικής προστασίας, υπεύθυνης διαχείρισης φυσικών πόρων και ενίσχυσης της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Κατά συνέπεια, η υπόθεση H3 επιβεβαιώνεται.

Σε σχέση με την υπόθεση H4, η ανάλυση έδειξε ότι ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται θετικά και στατιστικά σημαντικά με τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις του τουρισμού. Συγκεκριμένα, ο τυποποιημένος συντελεστής παλινδρόμησης ήταν $\beta = 0,857$, με $p < 0,001$. Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι η ενίσχυση του πολιτιστικού τουρισμού

συνδέεται με θετικότερες αντιλήψεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας και τη γενικότερη κοινωνικοπολιτισμική συμβολή του τουρισμού. Συνεπώς, η υπόθεση H4 επιβεβαιώνεται.

Τέλος, για την εξέταση της υπόθεσης H5 διερευνήθηκαν οι διαφορές μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων. Αρχικά, εφαρμόστηκε Independent Samples t-test για τη σύγκριση μεταξύ τουριστών/επισκεπτών και μόνιμων κατοίκων. Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις περισσότερες μεταβλητές, καθώς οι τιμές σημαντικότητας ήταν μεγαλύτερες από το όριο $p = 0,05$. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε One-Way ANOVA για τη σύγκριση όλων των ομάδων ενδιαφερομένων, δηλαδή τουριστών/επισκεπτών, μόνιμων κατοίκων, εργαζομένων ή ιδιοκτητών επιχειρήσεων τουρισμού και δημόσιων υπαλλήλων. Η ανάλυση έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στη μεταβλητή «Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης», με $F = 2,956$ και $p = 0,033$. Η μεταγενέστερη ανάλυση πολλαπλών συγκρίσεων Tukey HSD έδειξε ότι οι τουρίστες/επισκέπτες παρουσίασαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερο επίπεδο υποστήριξης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης σε σύγκριση με τους δημόσιους υπαλλήλους, με $p = 0,036$. Επομένως, η υπόθεση H5 επιβεβαιώνεται μερικώς, καθώς οι διαφορές μεταξύ ομάδων δεν εμφανίζονται σε όλες τις εξεταζόμενες μεταβλητές, αλλά εντοπίζονται ειδικά στο επίπεδο υποστήριξης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

5 Συμπεράσματα και Προτάσεις

5.1 Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι οι ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνδέονται ισχυρά με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή του Ναυπλίου. Συγκεκριμένα, ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο πολιτιστικός τουρισμός παρουσίασαν θετική και στατιστικά σημαντική επίδραση στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, με ιδιαίτερα υψηλούς τυποποιημένους συντελεστές παλινδρόμησης. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει ότι η βιωσιμότητα δεν εξαρτάται μόνο από τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού, αλλά και από τη στρατηγική διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. Η διαπίστωση αυτή συμφωνεί με τη βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη απαιτεί την ισορροπημένη ενσωμάτωση

οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων (Bramwell et al., 2017; Choi & Sirakaya, 2006).

Ο αγροτουρισμός βρέθηκε να επηρεάζει θετικά τόσο τις οικονομικές όσο και τις κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις του τουρισμού. Το αποτέλεσμα αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για μια περιοχή όπως το Ναύπλιο, όπου η τουριστική δραστηριότητα μπορεί να συνδεθεί με την αγροτική ενδοχώρα, την τοπική παραγωγή, τη γαστρονομία και τις μικρές επιχειρήσεις (Τσακάκης, 2020). Η βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι ο αγροτουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως μηχανισμός οικονομικής διαφοροποίησης, ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος και αναζωογόνησης της υπαίθρου (Barbieri & Mahoney, 2009; Phillip et al., 2010). Παράλληλα, μπορεί να ενδυναμώσει την τοπική ταυτότητα και να συμβάλει στη διατήρηση παραδόσεων και τοπικών πρακτικών (Sonnino, 2004).

Ο οικοτουρισμός παρουσίασε ισχυρή θετική επίδραση στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού. Αυτό το εύρημα είναι σύμφωνο με τη θεωρητική θέση ότι ο οικοτουρισμός αποτελεί μορφή τουρισμού με άμεσο προσανατολισμό στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, την περιβαλλοντική εκπαίδευση και τη βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων (Buckley, 2011; Stronza et al., 2019). Στην περίπτωση του Ναυπλίου, η ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων μπορεί να λειτουργήσει ως συμπληρωματικός άξονας απέναντι στην κυριαρχία του αστικού και πολιτιστικού τουρισμού, διευρύνοντας το τουριστικό προϊόν προς φυσικές διαδρομές, ήπιες υπαίθριες δραστηριότητες και περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση (Πουρνάρα Fisher, 2021; Τσιπλάκου, 2022).

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνδέθηκε θετικά και στατιστικά σημαντικά με τις κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις. Το εύρημα αυτό αντανακλά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του Ναυπλίου ως ιστορικού και πολιτιστικού προορισμού. Η πολιτιστική κληρονομιά, τα μνημεία, η αρχιτεκτονική, τα μουσεία και η τοπική ταυτότητα αποτελούν βασικά στοιχεία του τουριστικού προϊόντος της περιοχής (Παυλάκης, 2021). Η βιβλιογραφία υπογραμμίζει ότι ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να ενισχύσει την τοπική υπερηφάνεια, να στηρίξει τη διατήρηση της υλικής και άυλης κληρονομιάς και να συμβάλει στην αστική και περιφερειακή αναζωογόνηση, υπό την προϋπόθεση ότι αποφεύγεται η υπερβολική εμπορευματοποίηση (Ashworth & Tunbridge, 2000; Richards, 2018; Wang, 1999).

Παράλληλα, η φέρουσα ικανότητα και η πίεση επισκεπτών παρουσίασαν ισχυρές αρνητικές συσχετίσεις με τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι η

υπερσυγκέντρωση επισκεπτών, η επιβάρυνση υποδομών και ο συνωστισμός μπορούν να υπονομεύσουν την αντίληψη περί βιωσιμότητας (Θέμα & Σταυρίδου, 2024). Η διαπίστωση αυτή συμφωνεί με τη θεωρία της φέρουσας ικανότητας, σύμφωνα με την οποία ένας προορισμός πρέπει να διαχειρίζεται τον αριθμό, τη χωρική κατανομή και τη συμπεριφορά των επισκεπτών ώστε να αποφεύγονται περιβαλλοντικές και κοινωνικές πιέσεις (Butler, 1980; McCool & Lime, 2001).

Τέλος, η υπόθεση περί διαφορών μεταξύ ομάδων ενδιαφερομένων επιβεβαιώθηκε μερικώς. Η ANOVA έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στην υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης. Αυτό υποδηλώνει ότι οι διαφορετικές ομάδες δεν διαφοροποιούνται έντονα ως προς όλες τις αντιλήψεις τους, αλλά διαφέρουν κυρίως ως προς τον βαθμό υποστήριξης πολιτικών βιώσιμης ανάπτυξης. Το εύρημα ενισχύει τη σημασία της συμμετοχικής διακυβέρνησης και της ενεργής εμπλοκής των ενδιαφερόμενων μερών στον τουριστικό σχεδιασμό (Aas et al., 2005; Byrd, 2007).

5.2 Επιπτώσεις για την Πολιτική και τον Σχεδιασμό Βιώσιμου Τουρισμού

Τα ευρήματα της έρευνας έχουν άμεσες πρακτικές επιπτώσεις για την τουριστική πολιτική και τον σχεδιασμό στην περιοχή του Ναυπλίου. Πρώτον, η ισχυρή επίδραση του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού στη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη δείχνει ότι η περιοχή πρέπει να αποφύγει τη μονοδιάστατη εξάρτηση από σύντομες επισκέψεις αναψυχής ή από τον κλασικό πολιτιστικό τουρισμό του ιστορικού κέντρου (Γιακουμινάκης, 2025). Αντίθετα, απαιτείται ολοκληρωμένη στρατηγική διαφοροποίησης, η οποία θα συνδέει την πόλη με την αγροτική ενδοχώρα, το φυσικό περιβάλλον και την πολιτιστική κληρονομιά της ευρύτερης περιοχής. Η διαφοροποίηση αυτή είναι κρίσιμη για τη μείωση της εποχικότητας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του προορισμού (Bramwell, 2004; Hall et al., 2018).

Δεύτερον, ο αγροτουρισμός πρέπει να ενισχυθεί μέσα από συνεργασίες μεταξύ αγροτών, παραγωγών, τουριστικών επιχειρήσεων και τοπικών αρχών. Η ανάπτυξη αγροτουριστικών διαδρομών, επισκέψιμων αγροκτημάτων, γαστρονομικών εμπειριών, τοπικών αγορών και βιωματικών εργαστηρίων μπορεί να ενισχύσει την τοπική οικονομία και να διαχέει τα τουριστικά οφέλη πέρα από το κέντρο του Ναυπλίου. Η βιβλιογραφία δείχνει ότι ο

αγροτουρισμός είναι αποτελεσματικός όταν συνδέεται με τοπικά προϊόντα, αγροτική επιχειρηματικότητα και κοινοτική συμμετοχή (Barbieri, 2013; Flanigan et al., 2014).

Τρίτον, η ανάπτυξη οικοτουρισμού πρέπει να βασιστεί σε σαφές πλαίσιο περιβαλλοντικής διαχείρισης. Η δημιουργία σηματοδοτημένων διαδρομών, η προστασία φυσικών περιοχών, η περιβαλλοντική ερμηνεία και η εφαρμογή κανόνων επισκεψιμότητας μπορούν να ενισχύσουν τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων. Ταυτόχρονα, η περιβαλλοντική εκπαίδευση των επισκεπτών είναι απαραίτητη, καθώς η συμπεριφορά των τουριστών επηρεάζει άμεσα τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Ballantyne et al., 2011; Powell & Ham, 2008).

Τέταρτον, ο πολιτιστικός τουρισμός πρέπει να σχεδιαστεί με τρόπο που να προστατεύει την αυθεντικότητα και να αποφεύγει την υπερβολική τουριστικοποίηση. Το Ναύπλιο διαθέτει ισχυρό πολιτιστικό κεφάλαιο, αλλά η έντονη συγκέντρωση επισκεπτών στο ιστορικό κέντρο μπορεί να δημιουργήσει πιέσεις. Επομένως, προτείνεται η ανάπτυξη θεματικών πολιτιστικών διαδρομών, η ανάδειξη λιγότερο γνωστών πολιτιστικών πόρων και η σύνδεση της πολιτιστικής εμπειρίας με τη γαστρονομία, την τοπική ιστορία και την άυλη κληρονομιά (Richards, 2018; UNESCO, 2003).

Τέλος, απαιτείται συμμετοχική διακυβέρνηση. Οι τοπικές αρχές, οι επιχειρήσεις, οι κάτοικοι, οι αγρότες, οι πολιτιστικοί φορείς και οι επισκέπτες πρέπει να συμμετέχουν στον σχεδιασμό. Η μερική διαφοροποίηση μεταξύ των ομάδων ενδιαφερομένων ως προς την υποστήριξη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης δείχνει ότι δεν αρκεί η ύπαρξη στρατηγικών σχεδίων. Απαιτείται διάλογος, ενημέρωση και συντονισμός, ώστε η βιώσιμη ανάπτυξη να γίνει κοινά αποδεκτό και εφαρμόσιμο τοπικό σχέδιο.

5.3 Περιορισμοί της Μελέτης

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Πρώτον, ο ερευνητικός σχεδιασμός είναι διατομεακός, καθώς τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε μία χρονική στιγμή. Συνεπώς, η μελέτη μπορεί να εντοπίσει στατιστικές σχέσεις μεταξύ μεταβλητών, αλλά δεν μπορεί να αποδείξει αιτιώδεις σχέσεις ή να καταγράψει αλλαγές στον χρόνο. Δεύτερον, το δείγμα βασίστηκε σε μη πιθανοτική δειγματοληψία, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων στο σύνολο του πληθυσμού της περιοχής.

Τρίτον, ο αριθμός των τουριστών/επισκεπτών ήταν μικρότερος σε σχέση με άλλες ομάδες του δείγματος, γεγονός που περιορίζει την ισχύ των συγκρίσεων μεταξύ επισκεπτών και κατοίκων. Τέταρτον, τα δεδομένα βασίζονται σε αυτοαναφερόμενες αντιλήψεις και όχι σε αντικειμενικούς δείκτες, όπως πραγματικές περιβαλλοντικές μετρήσεις, οικονομικά στοιχεία ή δεδομένα επισκεψιμότητας. Τέλος, οι πολύ υψηλές συσχετίσεις μεταξύ ορισμένων μεταβλητών υποδηλώνουν πιθανή εννοιολογική επικάλυψη μεταξύ των κλιμάκων, στοιχείο που πρέπει να εξεταστεί σε μελλοντική έρευνα.

5.4 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνας

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να επεκτείνουν την παρούσα μελέτη με διαχρονικό σχεδιασμό, ώστε να εξεταστεί πώς μεταβάλλονται οι αντιλήψεις για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και τουριστικές σεζόν. Επιπλέον, θα ήταν χρήσιμη η εφαρμογή πιθανοτικής δειγματοληψίας και η αύξηση του αριθμού των επισκεπτών, ώστε να ενισχυθεί η αντιπροσωπευτικότητα και η συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων.

Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε επίσης να συνδυάσει ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα. Συνεντεύξεις με κατοίκους, επαγγελματίες, αγρότες, πολιτιστικούς φορείς και εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσαν να προσφέρουν βαθύτερη κατανόηση των μηχανισμών πίσω από τα στατιστικά ευρήματα. Τέλος, προτείνεται η ενσωμάτωση αντικειμενικών δεικτών βιωσιμότητας, όπως δεδομένα επισκεψιμότητας, επίπεδα απορριμμάτων, κατανάλωση πόρων, εποχικότητα και τοπικά οικονομικά μεγέθη, ώστε να δημιουργηθεί ένα πιο ολοκληρωμένο σύστημα αξιολόγησης της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο Ναύπλιο.

*Γεώργιος Κωστόπουλος, Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη βασισμένη
στις Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Περίπτωση:
Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, του Οικοτουρισμού, και του
Πολιτιστικού τουρισμού στην περιοχή του Ναυπλίου*

Βιβλιογραφία

- Aas, C., Ladkin, A., & Fletcher, J. (2005). Stakeholder collaboration and heritage management. *Annals of Tourism Research*, 32(1), 28–48. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2004.04.005>
- Aguiló, E., Alegre, J., & Sard, M. (2005). The persistence of the sun and sand tourism model. *Tourism Management*, 26(2), 219–231. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.11.004>
- Andriotis, K. (2002). Scale of hospitality firms and local economic development—evidence from Crete. *Tourism Management*, 23(4), 333–341. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00094-2](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00094-2)
- Ardoin, N. M., Schuh, J. S., & Gould, R. K. (2012). Exploring the dimensions of place: a confirmatory factor analysis of data from three ecoregional sites. *Environmental education research*, 18(5), 583–607. <https://doi.org/10.1080/13504622.2011.640930>
- Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *The tourist-historic city*. Routledge.
- Ballantyne, R., Packer, J., & Sutherland, L. A. (2011). Visitors' memories of wildlife tourism: Implications for the design of powerful interpretive experiences. *Tourism Management*, 32(4), 770–779. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.06.012>
- Barbieri, C. (2013). Assessing the sustainability of agritourism in the US: A comparison between agritourism and other farm entrepreneurial ventures. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(2), 252–270. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.685174>
- Barbieri, C., & Mahoney, E. (2009). Why is diversification an attractive farm adjustment strategy? Insights from Texas farmers and ranchers. *Journal of Rural Studies*, 25(1), 58–66. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.06.001>
- Black, R., & Crabtree, A. (2007). *Quality assurance and certification in ecotourism* (pp. xxxix+516).
- Blancas, F. J., González, M., Lozano-Oyola, M., & Pérez, F. (2010). The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations. *Ecological Indicators*, 10(2), 484–492. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2009.08.001>

- Bramwell, B. (Ed.). (2004). *Coastal mass tourism: Diversification and sustainable development in Southern Europe* (Vol. 12). Channel View Publications.
- Bramwell, B., Higham, J., Lane, B., & Miller, G. (2017). Twenty-five years of sustainable tourism and the Journal of Sustainable Tourism: Looking back and moving forward. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1251689>
- Buckley, R. (2011). Tourism and environment. *Annual Review of Environment and Resources*, 36, 397–416. <https://doi.org/10.1146/annurev-environ-041210-132637>
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528–546. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.02.003>
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5–12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>
- Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: Applying stakeholder theory to sustainable tourism development. *Tourism Review*, 62(2), 6–13. <https://doi.org/10.1108/16605370780000309>
- Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: Applying stakeholder theory to sustainable tourism development. *Tourism Review*, 62(2), 6–13. <https://doi.org/10.1108/16605370780000309>
- Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in sustainable tourism development and their roles: Applying stakeholder theory to sustainable tourism development. *Tourism Review*, 62(2), 6–13. <https://doi.org/10.1108/16605370780000309>
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274–1289. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.018>
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274–1289. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.018>

- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15(3), 371–386. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X)
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th ed.). SAGE.
- DeVellis, R. F. (2017). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). SAGE.
- Eagles, P. F. J., McCool, S. F., & Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management*. IUCN.
- ELSTAT. (2023). *Regional statistics: Peloponnese*. Hellenic Statistical Authority.
- European Commission. (2013). *CAP reform – Rural development policy 2014–2020*. Publications Office of the European Union.
- European Environment Agency. (2020). *State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2013–2018*. Publications Office of the European Union.
- Flanigan, S., Blackstock, K., & Hunter, C. (2014). Agritourism from the perspective of providers and visitors: A typology-based study. *Tourism Management*, 40, 394–405. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2013.07.004>
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
- Gössling, S., & Higham, J. (2021). The low-carbon imperative: Destination management under urgent climate change. *Journal of Travel Research*, 60(8), 1587–1602. <https://doi.org/10.1177/0047287520933679>
- Gössling, S., Peeters, P., Ceron, J. P., Dubois, G., Patterson, T., & Richardson, R. B. (2005). The eco-efficiency of tourism. *Ecological Economics*, 54(4), 417–434. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2004.10.006>
- Greenwood, D. J. (1989). Culture by the pound: An anthropological perspective on tourism as cultural commoditization. In Smith, V. L. (1989). *Hosts and guests: The anthropology of tourism*. University of Pennsylvania Press.
- Hall, C. M., Prayag, G., & Amore, A. (2018). *Tourism and resilience: Individual, organisational and destination perspectives*. Channel View Publications.

- Kastenholz, E., Carneiro, M. J., & Marques, C. (2012). Marketing the rural tourism experience. *Strategic marketing in tourism services*, 16, 247-264. <https://dokumen.pub/meeting-challenges-for-rural-tourism-through-co-creation-of-sustainable-tourist-experiences-1nbped-9781443898317-9781443894883.html>
- Ko, T. G. (2005). Development of a tourism sustainability assessment procedure: A conceptual approach. *Tourism Management*, 26(3), 431-445. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.12.003>
- Ko, T. G. (2005). Development of a tourism sustainability assessment procedure: A conceptual approach. *Tourism Management*, 26(3), 431-445. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.12.003>
- Lane, B., & Kastenholz, E. (2015). Rural tourism: The evolution of practice and research approaches – towards a new generation concept? *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8-9), 1133-1156. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1083997>
- Lew, A. A. (2014). Scale, change and resilience in community tourism planning. *Tourism Geographies*, 16(1), 14-22. <https://doi.org/10.1080/14616688.2013.864325>
- McCool, S. F., & Lime, D. W. (2001). Tourism carrying capacity: Tempting fantasy or useful reality? *Journal of Sustainable Tourism*, 9(5), 372-388. <https://doi.org/10.1080/09669580108667409>
- McGehee, N. G., & Kim, K. (2004). Motivation for agri-tourism entrepreneurship. *Journal of Travel Research*, 43(2), 161-170. <https://doi.org/10.1177/0047287504268245>
- McGehee, N. G., Kim, K., & Jennings, G. R. (2007). Gender and motivation for agri-tourism entrepreneurship. *Tourism Management*, 28(1), 280-289. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.12.022>
- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: Results of a Delphi survey of tourism researchers. *Tourism Management*, 22(4), 351-362. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(00\)00067-4](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(00)00067-4)
- Ministry of Tourism. (2022). *National strategy for sustainable tourism development 2021-2030*. Hellenic Republic.

- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2011). Developing a community support model for tourism. *Annals of tourism research*, 38(3), 964-988.
<https://doi.org/10.1080/15256480.2011.564493>
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2011). Residents' attitudes to tourism and their behavioural support for tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 997-1017.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2011.555398>
- Nunkoo, R., Smith, S. L., & Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: A longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 5-25. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.673621>
- Papadopoulos, A. G., & Baltas, P. (2023). Rural depopulation in Greece: Trends, processes, and interpretations. *Geographies*, 4(1), 1-20.
<https://doi.org/10.3390/geographies4010001>
- Phillip, S., Hunter, C., & Blackstock, K. (2010). A typology for defining agritourism. *Tourism Management*, 31(6), 754-758.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.08.001>
- Powell, R. B., & Ham, S. H. (2008). Can ecotourism interpretation really lead to pro-conservation knowledge, attitudes and behaviour? *Journal of Sustainable Tourism*, 16(4), 467-489. <https://doi.org/10.1080/09669580802154223>
- Prayag, G. (2018). Symbiotic relationship or not? Understanding resilience and crisis management in tourism. *Tourism Management Perspectives*, 25, 133-135.
<https://doi.org/10.1016/j.tmp.2017.11.012>
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
<https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12-21.
<https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>

- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21.
<https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Saarinen, J. (2006). Traditions of sustainability in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 33(4), 1121–1140. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2006.06.007>
- Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1–19.
<https://doi.org/10.1080/09669580008667346>
- Sonnino, R. (2004). For a ‘piece of bread’? Interpreting sustainable development through agritourism in Southern Tuscany. *Sociologia Ruralis*, 44(3), 285–300.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00276.x>
- Sonnino, R. (2004). For a ‘piece of bread’? Interpreting sustainable development through agritourism in Southern Tuscany. *Sociologia Ruralis*, 44(3), 285–300.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2004.00276.x>
- Stronza, A. L., Hunt, C. A., & Fitzgerald, L. A. (2019). Ecotourism for conservation? *Annual Review of Environment and Resources*, 44, 229–253.
<https://doi.org/10.1146/annurev-environ-101718-033046>
- The International Ecotourism Society. (2015). *TIES global ecotourism fact sheet*. TIES.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Pearson Education.
- Tyrrell, T., Paris, C. M., & Biaett, V. (2013). A quantified triple bottom line for tourism: Experimental results. *Journal of travel research*, 52(3), 279–293.
<https://doi.org/10.1177/0047287512465963>
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations.
- UNWTO. (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. World Tourism Organization.

- UNWTO. (2018). *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030*. World Tourism Organization.
- UNWTO. (2018). *Tourism and the Sustainable Development Goals – Journey to 2030*. World Tourism Organization.
- Veal, A. J. (2018). *Research methods for leisure and tourism: A practical guide* (5th ed.). Pearson.
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349–370. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00103-0](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00103-0)
- Weaver, D. B. (2001). *The encyclopedia of ecotourism*. CABI.
- Weaver, D. B. (2016). *Sustainable tourism: Theory and practice* (2nd ed.). Routledge.
- Wilson, G. A. (2007). *Multifunctional agriculture: A transition theory perspective*. CABI.
- Ζαπαντιώτης, Θ. (2023). *Η σπουδαιότητα του αγροτουρισμού ως προς την οικονομική ανάπτυξη του νομού Αιτωλοακαρνανίας*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/194387>
- Καρακώστας, Χ. (2022). *Οι προοπτικές ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού στον Νομό Ιωαννίνων, μέσα από τις μορφές του οικοτουρισμού, του τουρισμού περιπέτειας και του θρησκευτικού τουρισμού*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/169955>
- Κυριακής, Χ. (2023). *Πολιτισμικός τουρισμός: Η ηχώ των μνημείων της λήθης. Ανάδειξη κι αξιοποίηση πολιτιστικής διαδρομής σε «λησμονημένα» μνημεία της Πάργας*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/186067?lang=en>
- Λαδή, Μ. (2023). *Πολιτιστικός τουρισμός στην Πάτρα: Η συμβολή του στην ευρύτερη ανάπτυξη της περιοχής*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/195074>
- Μαρκοπούλου, Ζ. (2023). *Ο πολιτιστικός τουρισμός ως εναλλακτική μορφή τουρισμού: Αξιολογώντας τη δυναμική του στον Νομό Δράμας*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/181380>

Φέκκα, Ε. (2022). *Ήπιες (εναλλακτικές) μορφές τουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές:
Μελέτη περίπτωσης το Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου–Αιτωλικού.*
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://apothesis.eap.gr/archive/item/169997>

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Πληροφορίες για τους Συμμετέχοντες

Σας προσκαλούμε να συμμετάσχετε σε μία ακαδημαϊκή έρευνα που εξετάζει την τουριστική ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα στην περιοχή του Ναυπλίου. Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και όλες οι απαντήσεις είναι ανώνυμες και εμπιστευτικές. Δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις· μας ενδιαφέρει αποκλειστικά η προσωπική σας άποψη και εμπειρία.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διαρκεί περίπου 8–12 λεπτά.

Συνεχίζοντας, δηλώνετε ότι είστε 18 ετών ή άνω και ότι συμφωνείτε να συμμετάσχετε στην έρευνα.

Οδηγίες Συμπλήρωσης

Για τις περισσότερες ερωτήσεις, παρακαλούμε δηλώστε τον βαθμό συμφωνίας σας με βάση την παρακάτω κλίμακα:

- 1 – Διαφωνώ απόλυτα
- 2 – Διαφωνώ
- 3 – Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ
- 4 – Συμφωνώ
- 5 – Συμφωνώ απόλυτα

Ενότητα Α: Στοιχεία Συμμετέχοντα

A1. Συμμετέχω στο ερωτηματολόγιο ως:

- ☐ Τουρίστας / Επισκέπτης
- ☐ Μόνιμος κάτοικος
- ☐ Εργαζόμενος ή ιδιοκτήτης επιχείρησης τουρισμού

☐ Δημόσιος υπάλληλος

☐ Άλλο: _____

A2. Έχετε επισκεφθεί την περιοχή του Ναυπλίου τους τελευταίους 12 μήνες;

☐ Ναι

☐ Όχι

Ενότητα Β: Πληροφορίες Επίσκεψης ή Διαμονής

Για επισκέπτες

B1. Αριθμός διανυκτερεύσεων στην περιοχή του Ναυπλίου:

☐ Ημερήσια επίσκεψη (0 διανυκτερεύσεις)

☐ 1–2 διανυκτερεύσεις

☐ 3–5 διανυκτερεύσεις

☐ 6 ή περισσότερες

B2. Κύριος σκοπός της επίσκεψής σας:

☐ Αναψυχή / διακοπές

☐ Πολιτισμός / πολιτιστική κληρονομιά

☐ Φύση / υπαίθριες δραστηριότητες

☐ Αγροτικές ή αγροτουριστικές εμπειρίες

☐ Επαγγελματικός λόγος

☐ Συνδυασμός των παραπάνω

B3. Με ποιον ταξιδέψατε;

☐ Μόνος/η

☐ Με σύντροφο

☐ Με οικογένεια

☐ Με φίλους

☐ Με οργανωμένο γκρουπ

B4. Είναι η πρώτη σας επίσκεψη στην περιοχή;

☐ Ναι

☐ Όχι

Για μόνιμους κατοίκους

B5. Πόσα χρόνια ζείτε στην περιοχή του Ναυπλίου;

☐ Λιγότερο από 1 έτος

☐ 1–5 έτη

☐ 6–10 έτη

☐ Πάνω από 10 έτη

B6. Σχετίζεται η εργασία σας με τον τουρισμό;

☐ Ναι

☐ Όχι

Ενότητα Γ: Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Αγροτουρισμός

1. Υπάρχουν αγροτουριστικές δραστηριότητες στην περιοχή του Ναυπλίου.
2. Οι αγροτουριστικές δραστηριότητες είναι καλά οργανωμένες.
3. Ο αγροτουρισμός αντικατοπτρίζει την τοπική αγροτική ζωή και παράδοση.
4. Ο αγροτουρισμός ενισχύει την κατανάλωση τοπικών προϊόντων.
5. Οι πληροφορίες για τον αγροτουρισμό είναι εύκολα προσβάσιμες.

Οικοτουρισμός

6. Υπάρχουν δραστηριότητες τουρισμού στη φύση στην περιοχή.
7. Οι οικοτουριστικές δραστηριότητες προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον.

8. Παρέχονται πληροφορίες ή εκπαίδευση για το φυσικό περιβάλλον.
9. Ο οικοτουρισμός ενθαρρύνει τον σεβασμό προς τη φύση.
10. Η πρόσβαση σε φυσικές περιοχές είναι ασφαλής και καλά οργανωμένη.

Πολιτιστικός Τουρισμός

11. Οι πολιτιστικοί και ιστορικοί χώροι διατηρούνται σε καλή κατάσταση.
12. Τα μουσεία και τα μνημεία παρέχουν ποιοτική πληροφόρηση.
13. Οι πολιτιστικές εμπειρίες είναι αυθεντικές.
14. Υπάρχουν πολιτιστικές δραστηριότητες και εκτός του ιστορικού κέντρου.
15. Ο πολιτιστικός τουρισμός ενισχύει την τοπική πολιτιστική ταυτότητα.

Ενότητα Δ: Οικονομικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

16. Ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας για τους κατοίκους.
17. Ο τουρισμός στηρίζει τις τοπικές επιχειρήσεις και παραγωγούς.
18. Τα οφέλη του τουρισμού κατανέμονται σε όλη την περιοχή.
19. Ο τουρισμός συμβάλλει στη μείωση της εποχικότητας.
20. Ο τουρισμός ενισχύει την τοπική οικονομία.

Ενότητα Ε: Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

21. Ο τουρισμός βελτιώνει τις υποδομές και τις δημόσιες υπηρεσίες.
22. Ο τουρισμός προκαλεί συνωστισμό σε περιόδους αιχμής.
23. Ο τουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση των τοπικών παραδόσεων.
24. Ο τουρισμός προάγει θετικές σχέσεις μεταξύ επισκεπτών και κατοίκων.
25. Οι κάτοικοι συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για τον τουρισμό.

Ενότητα ΣΤ: Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις του Τουρισμού

26. Η τουριστική ανάπτυξη σέβεται το φυσικό περιβάλλον.
27. Η καθαριότητα και η διαχείριση απορριμμάτων είναι επαρκείς.

- 28. Ο τουρισμός αυξάνει τη ρύπανση ή τον θόρυβο σε ευαίσθητες περιοχές.
- 29. Ο τουρισμός ενθαρρύνει φιλικές προς το περιβάλλον μετακινήσεις.
- 30. Οι τουριστικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές.

Ενότητα Ζ: Φέρουσα Ικανότητα και Πίεση Επισκεπτών

- 31. Σε περιόδους αιχμής η περιοχή δέχεται περισσότερους επισκέπτες από όσους μπορεί να εξυπηρετήσει άνετα.
- 32. Ο συνωστισμός μειώνει την ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας.
- 33. Ο συνωστισμός επηρεάζει αρνητικά την καθημερινή ζωή των κατοίκων.
- 34. Οι τοπικές υποδομές επιβαρύνονται σε περιόδους αιχμής.
- 35. Η ροή των επισκεπτών διαχειρίζεται αποτελεσματικά.

Ενότητα Η: Υποστήριξη της Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης

- 36. Υποστηρίζω την περαιτέρω ανάπτυξη του αγροτουρισμού.
- 37. Υποστηρίζω την περαιτέρω ανάπτυξη του οικοτουρισμού.
- 38. Υποστηρίζω την περαιτέρω ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού.
- 39. Υποστηρίζω τον περιορισμό της τουριστικής ανάπτυξης αν χρειαστεί για την προστασία περιβάλλοντος και πολιτισμού.
- 40. Υποστηρίζω τη μετάβαση από τον μαζικό τουρισμό σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Ενότητα Θ: Ανθεκτικότητα και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός

- 41. Ο τουριστικός τομέας της περιοχής μπορεί να προσαρμοστεί σε μελλοντικές προκλήσεις.
- 42. Η διαφοροποίηση του τουρισμού ενισχύει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της περιοχής.
- 43. Ο τουριστικός σχεδιασμός βασίζεται σε μακροπρόθεσμο όραμα.
- 44. Οι τοπικές αρχές διαχειρίζονται αποτελεσματικά την τουριστική ανάπτυξη.

45. Τα προβλήματα του παρελθόντος λαμβάνονται υπόψη για τη βελτίωση του μελλοντικού σχεδιασμού.

Ενότητα Ι: Συνολική Αξιολόγηση (μόνο για επισκέπτες)

46. Είμαι ικανοποιημένος/η από την εμπειρία μου στην περιοχή.

47. Θα ήθελα να επισκεφθώ ξανά την περιοχή στο μέλλον.

48. Θα πρότεινα την περιοχή του Ναυπλίου σε άλλους.

49. Οι πρακτικές βιωσιμότητας βελτίωσαν τη εμπειρία μου.

Ενότητα Κ: Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο:

☐ Γυναίκα ☐ Άνδρας ☐ Μη δυαδικό ☐ Δεν επιθυμώ να απαντήσω

Ηλικία:

☐ 18–24 ☐ 25–34 ☐ 35–44 ☐ 45–54 ☐ 55–64 ☐ 65+

Επίπεδο εκπαίδευσης:

☐ Δευτεροβάθμια

☐ Πτυχίο

☐ Μεταπτυχιακό

☐ Διδακτορικό

☐ Άλλο

Εθνικότητα / Τόπος κατοικίας: _____

Σας ευχαριστούμε θερμά για τη συμμετοχή σας.

Οι απαντήσεις σας συμβάλλουν ουσιαστικά στη μελέτη της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή του Ναυπλίου.

Υπέθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

